

NATIONAL
ENDOWMENT
FOR
DEMOCRACY

SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

ANALIZA TRENDOVA 2024

MITROVICA 2024

ANALIZA TRENDOVA 2024

NARUČILAC ISTRAŽIVANJA:

NVO AKTIV

Kralja Petra I, 183a, Severna Mitrovica
Qamil Hoxha 38/1, Priština
Kosovska 17/3, Beograd

ZA IZDAVAČA:

Miodrag Milićević

AUTOR:

Dr. Marko Savković, viši savetnik, ISAC fond

STATISTIČKA OBRADA PODATAKA:

Senka Kostić

DIZAJN:

Darija Viro

MITROVICA, DECEMBAR 2024.

Ova publikacija je izrađena u okviru projekta Jačanje zagovaračkih potencijala organizacija civilnog društva iz redova zajednice kosovskih Srba, a koji sprovodi NVO AKTIV, uz finansijsku podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju (National Endowment for Democracy - NED). Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost NVO AKTIV-a i ne odražava stav(ove) NED-a.

Sadržaj

UVOD	7
NAJZNAČAJNIJI TRENDOVI	8
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA I OPIS UZORKA	9
REZULTATI ISTRAŽIVANJA	13
POVERENJE U DONOSIOCE ODLUKA	29
POVERENJE U INSTITUCIJE	37
STAVOVI PREMA AKTIVNOM UČEŠĆU U POLITIČKIM PROCESIMA ..	45
SLOBODA IZRAŽAVANJA I PRISTUP INFORMACIJAMA	55
BEZBEDNOST GRAĐANA	65
MIGRACIONE TENDENCIJE	69
STAVOVI PREMA EVROPSKOJ UNIJI	75
ETNIČKA DISTANCA	81
ZAKLJUČAK	87

Uvod

Godišnje istraživanje javnog mnjenja “Analiza trendova” koje nevladina organizacija AKTIV sprovodi od 2016. godine

Najpre u četiri opštine na severu Kosova, a od 2019. godine i u ostalim opštinama sa srpskom većinom, ima za cilj detaljno proučavanje stavova i percepcija srpske zajednice na Kosovu o najvažnijim društveno-političkim problemima.

Na osnovu sprovedenog istraživanja konstatujemo da se negativni trendovi nastavljaju. Godinu dana nakon Banjske strah od otvorenog konflikta je možda manji, ali je zato osećaj nebezbednosti sveprisutan. Građani srpske nacionalnosti malo toga dobrog očekuju u budućnosti.

Nalazi jasno ukazuju na duboko ukorenjeno nezadovoljstvo i pesimizam srpske zajednice na Kosovu. Većina ispitanika smatra da situacija ne ide u dobrom smeru, s minimalnim očekivanjima za poboljšanje života u narednim godinama. Politička nestabilnost i nedostatak poverenja u institucije, političke partije i pojedince dodatno osnažuju osećaj nesigurnosti, koji je evidentan kod značajnog dela ispitanika. Međunarodni akteri poput Rusije i dalje imaju najveće poverenje kada je u pitanju zaštita interesa Srba, dok ideje poput razgraničenja ostaju nepopularne. Porast poverenja u lokalne medije na srpskom jeziku predstavlja jedan od retkih pozitivnih aspekata u nalazima.

Kao što je konstatovano u uvodu prošlogodišnjeg istraživanja, „veliki pritisak kojem je vlada u Prištini izložila srpsku zajednicu imaće dugoročne negativne posledice na međuetničke odnose i saradnju među zajednicama“. Umesto komunikacije i saradnje, imamo i imaćemo nesigurnost i nepoverenje.

Velika većina Ispitanika

91.2%

smatra da se situacija na Kosovu ne odvija u dobrom smeru. Svega 1 od 10 ispitanika veruje da će život za Srbe na Kosovu u naredne tri godine biti bolji, dok

57.9%

ispitanika smatra da je politička nestabilnost glavni problem na Kosovu

Najznačajniji trendovi za 2024. godinu prikazani su ukratko u ovom poglavlju, dok su svi dostupni podaci detaljno prikazani u donjem tekstu. Kada je reč o ključnim trendovima:

72%

ispitanika kaže da na Kosovu ne postoje političke partije ili političari kojima veruju

Po oceni stanovnika severa, najniži stepen poverenja je prema Vladi i srpskim poslanicima u Skupštini Kosova, koji su ocenjeni „jedinicom“

U proseku svaki peti ispitanik srpske nacionalnosti smatra da mu je bezbednost bila ugrožena u godini za nama

25.8%

ispitanika smatra da će ZSO biti formirana

Svega

9%

ispitanika podržava ideju razgraničenja, dok je

18.3%

otvoreno za ideju,

48.1%

ispitanika je protiv

44.7%

ispitanika smatra da je od međunarodnih aktera, Rusija najbolji branilac interesa Srba na Kosovu

Trećina ispitanih će „otići ako mu/joj se ukaže prilika“

Beležimo značajan porast poverenja u medije na srpskom jeziku sa Kosova

STRUKTURA UZORKA PREMA POLU

Metodologija istraživanja i opis uzorka

NAČIN ISTRAŽIVANJA:

Istraživanje je sprovedeno terenskim putem. Primarni alat bio je anketni metod.

INSTRUMENT:

Upitnik sastavljen od 43 pitanja

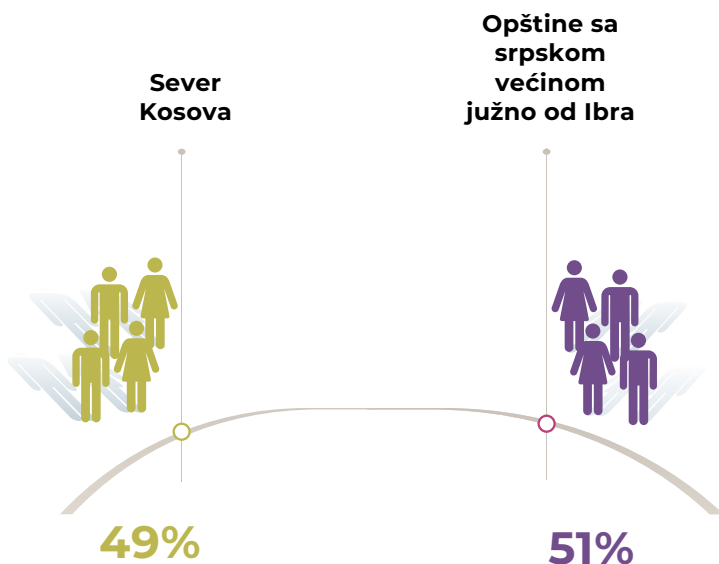
VREME ISTRAŽIVANJA:

Vremenski okvir istraživanja protezao se od juna do decembra 2024. godine.

VELIČINA UZORKA:

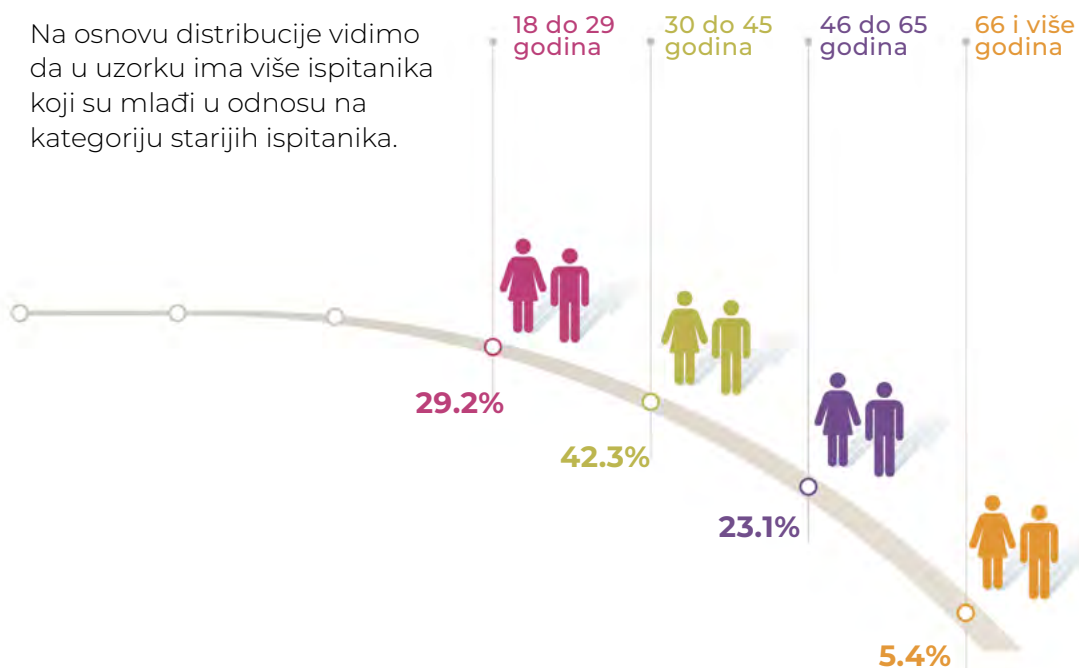
Osnovu analize predstavljao je uzorak od 503 ispitanika.

STRUKTURA UZORKA PREMA PREBIVALIŠTU ISPITANIKA

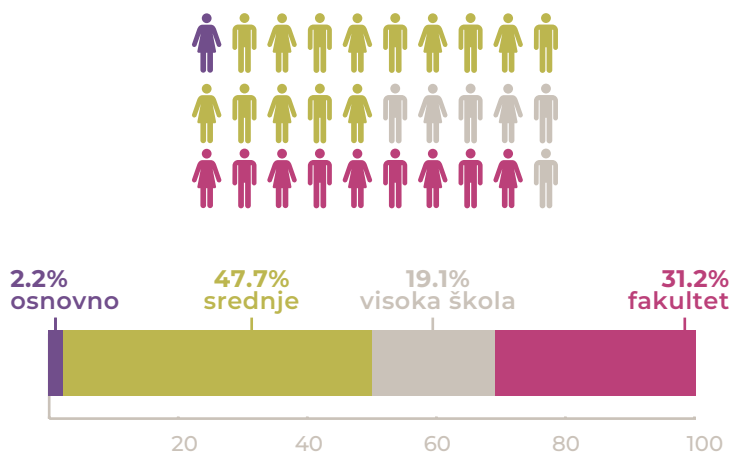

STRUKTURA UZORKA PREMA GODINAMA STAROSTI

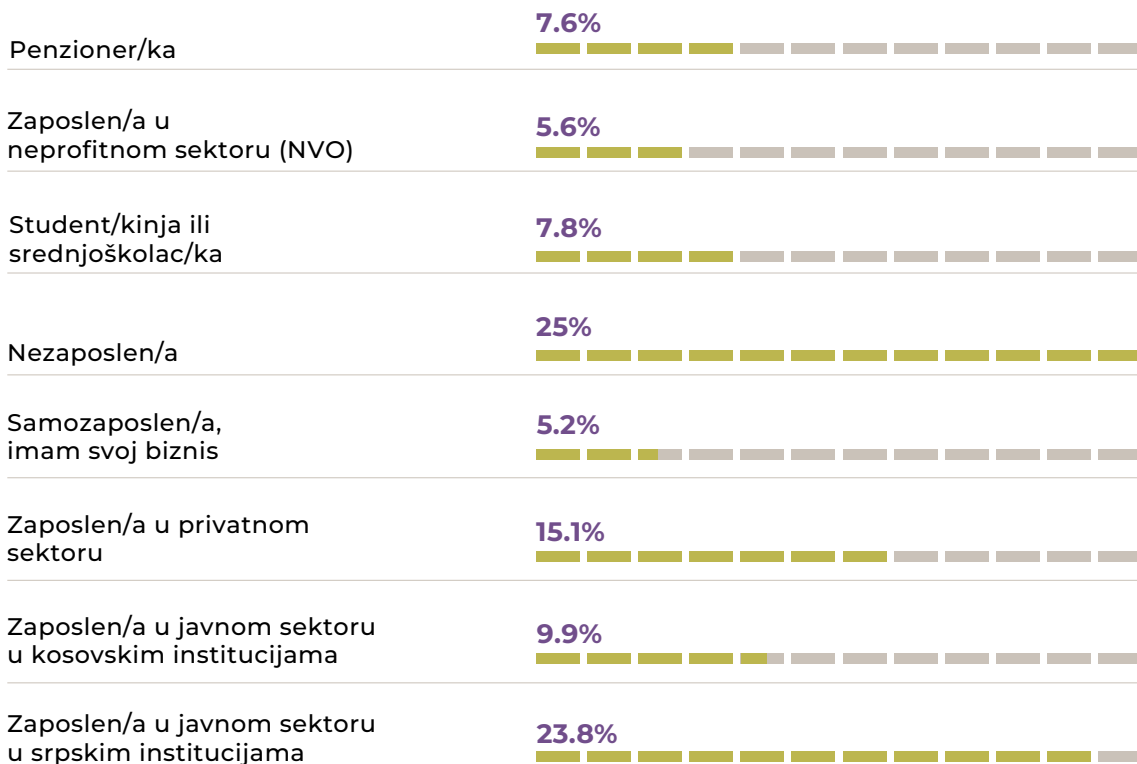
Na osnovu distribucije vidimo da u uzorku ima više ispitanika koji su mlađi u odnosu na kategoriju starijih ispitanika.

STRUKTURA UZORKA PREMA OBRAZOVANJU ISPITANIKA

STRUKTURA UZORKA PREMA RADNOM STATUSU ISPITANIKA

Najveći procenat ispitaniog uzorka je nezaposlen/a, zatim je sličan procenat zaposlen u javnim institucijama u srpskom sistemu, a samo 5.2% ispitanika ima svoj biznis.

Fokus grupe i odstupanja u istraživačkim nalazima

Tokom sprovođenja istraživanja identifikovana je potreba za organizacijom dodatnih fokus grupa, sa ciljem produbljenja istraživačkog procesa i razjašnjavanja odstupanja uočenih tokom analize postojećih kvantitativnih podataka. Posebno su rezultati anketa sprovedenih na teritoriji opštine Leposavić značajno odstupali od rezultata iz ostalih opština, naročito u domenu percepcije bezbednosti.

U cilju dubljeg razumevanja ovih odstupanja, sprovedene su tri fokus grupe, koje su uključile ukupno 30 učesnika različitih starosnih, socijalnih i profesionalnih profila. Ove fokus grupe su omogućile dodatni uvid u lokalni društveni i bezbednosni kontekst, koji nije bio u potpunosti obuhvaćen kvantitativnim instrumentima.

Analiza kvalitativnih podataka ukazuje da razlika od 15% u percepciji bezbednosti, zabeležena u kvantitativnom istraživanju, nije mogla biti potvrđena tokom diskusija u okviru fokus grupa. Jedno od potencijalnih objašnjenja za ovu razliku jeste činjenica da je istraživanje sprovedeno tokom letnjih meseci, kada je frekvencija bezbednosnih incidenata tradicionalno niža, što može uticati na subjektivni osećaj sigurnosti građana. Ipak, ovaj zaključak zahteva dodatnu proveru, imajući u vidu da je upravo tokom tog leta zabeležen povećan broj incidenata, naročito u odnosima između policije i srpske zajednice.

Pored sezonskog faktora, dodatna hipoteza proistekla iz fokus grupa ukazuje na mogućnost da su određeni ispitanici u kvantitativnom istraživanju rodbinski ili lično povezani sa zaposlenima u opštinskim organima, čiji legitimitet je doveden u pitanje zbog bojkota lokalnih izbora od strane većinski srpske zajednice. Ova povezanost može imati uticaj na iskazanu percepciju bezbednosti, naročito u kontekstu institucionalnog poverenja i javnog izražavanja stavova u politički osetljivom ambijentu.

Zbog ograničene veličine uzorka, nijedna od pomenutih hipoteza ne može biti potvrđena sa visokim stepenom pouzdanosti, ali u zbiru ukazuju na potrebu za oprezom prilikom interpretacije rezultata.

Devijacije u nalazima, prema analizi fokus grupa, mogu biti rezultat kombinacije sledećih faktora:

- ▶ sezonski period sprovođenja istraživanja (letnji meseci),
- ▶ profil ispitanika potencijalno vezanih za lokalne vlasti i/ili institucije čiji legitimitet je osporavan.

Ključni nalazi iz sve tri fokus grupe, uz prateće audio snimke i transkripte diskusija, potvrđuju da rezultati kvantitativnog istraživanja zahtevaju dodatnu interpretaciju i ne mogu se tumačiti kao potpuno reprezentativni. Ovi nalazi su detaljno analizirani i predstavljeni u posebnom prilogu ovog dokumenta, uz preporuke za unapređenje metodologije u narednim ciklusima istraživanja.

**REZULTATI
ISTRAŽIVANJA**

Po pitanju političke, ekonomske, bezbednosne i finansijske situacije na Kosovu, ispitanici srpske nacionalnosti su davali ocene na skali od 1 do 5, gde je 1 najniža, a 5 najviša ocena.

Koliko je situacija zapravo teška, govori nam prvi pokazatelj – ocena situacije. Na skali od 1 do 5, bezbednosnu situaciju ispitanici su ocenili sa krajnje zabrinjavajućih 1,76; političku sa maltene identičnih 1,79; ekonomsku sa tek neznatno većih 1,92; i najzad, materijalnu sa 2,63.

	Prosečna ocena
Politička situacija	1.79
Ekonomska situacija	1.92
Bezbednosna situacija	1.76
Materijalna situacija	2.63

Čak i kada ljudi imaju osnovne uslove za život, kvalitet tog života ostaje duboko narušen. Ocene “jedinicom” za ključne parametre poput političke stabilnosti, ekonomske situacije i osećaja bezbednosti ukazuju na to da je život obeležen neizvesnošću, strahom i dubokim nezadovoljstvom. Naročito poražavajući jeste podatak da je samo jedan od stotinu ispitanika koji žive na severu svoju materijalnu situaciju ocenio kao dobru.

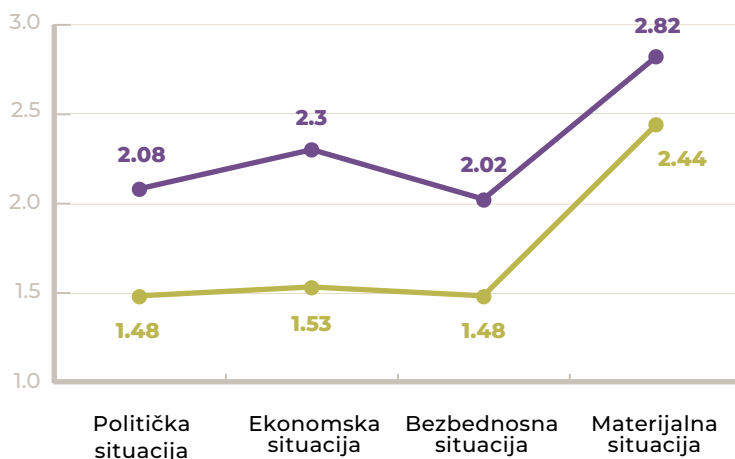
Pritom, prosečne ocene su se pogoršale u odnosu na 2020. godinu. Tada su navedeni parametri u proseku ocenjeni makar „dvojkom“. Najveći pad zabeležen je prošle godine nakon događaja u Banjskoj. Stoga ne iznenađuje kako je stav da se „stvari ne razvijaju u dobrom smeru“ prisutan kod 90% ispitanika i tu nema velike razlike između onih koji žive severno, odnosno južno od Ibra. Isto opadanje od 2020. godine, kako prosečne ocene tako i broja onih koji veruju da se situacija razvija u dobrom smeru beležimo i ovde.

U okviru naredne tabele prikazane su prosečne ocene za sve četiri kategorije u proteklih 5 godina.

	2024	2023	2022	2021	2020
Politička situacija	1.79	1.51	2.05	2.01	2.06
Ekonomska situacija	1.92	1.85	2.07	2.20	2.08
Bezbednosna situacija	1.76	1.46	2.04	1.93	2.17
Materijalna situacija	2.63	2.70	2.60	2.74	2.84

Značajno niže prosečne ocene zabeležene su u podgrupama ispitanika sa severa Kosova.

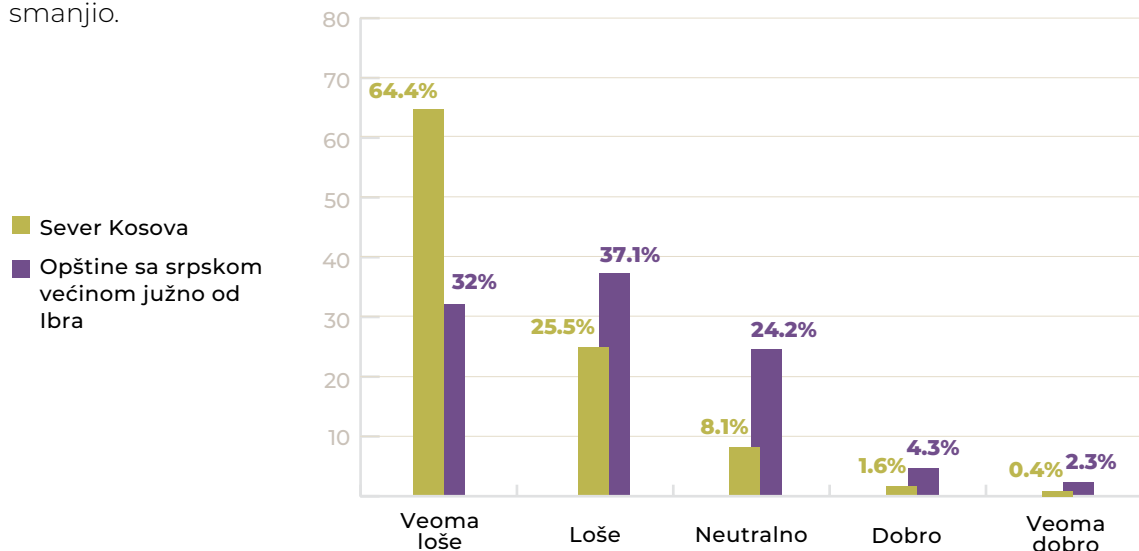
- Sever Kosova
- Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra

Na narednim grafikonima prikazana je učestalost ocena pojedinačno za svaki domen u odnosu na prebivalište ispitanika.

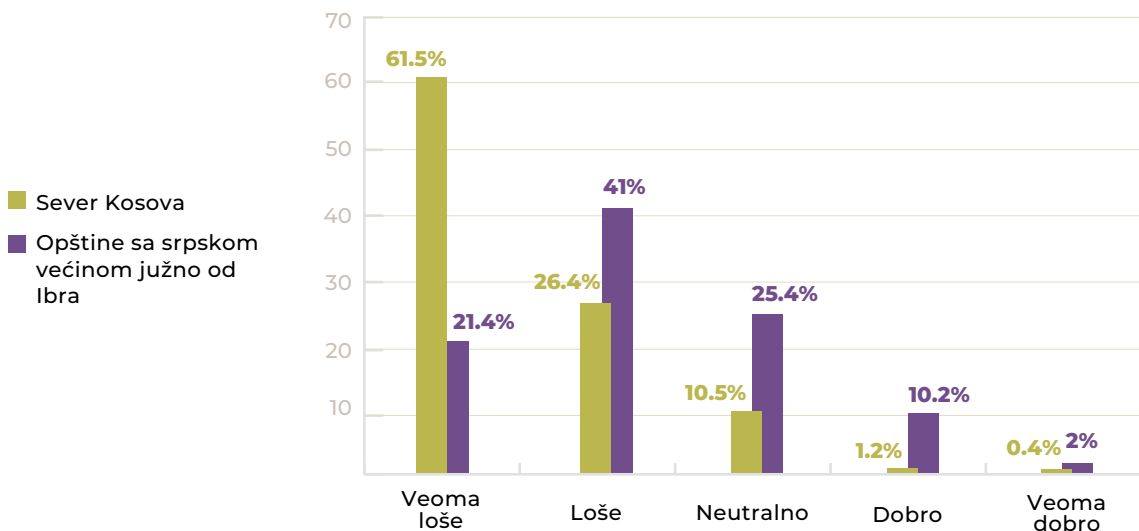
POLITIČKA SITUACIJA

Čak 90% ispitanika koji žive na severu Kosova ocenilo je političku situaciju kao veoma lošu ili lošu. Građani na jugu političku situaciju ocenjuju nešto boljom, ali je opet 69% onih koji je doživljavaju kao lošu ili veoma lošu. Zadržao se izrazito visok udeo ispitanika koji političku situaciju vide kao lošu, a broj onih koji je smatraju dobrom se dodatno smanjio.

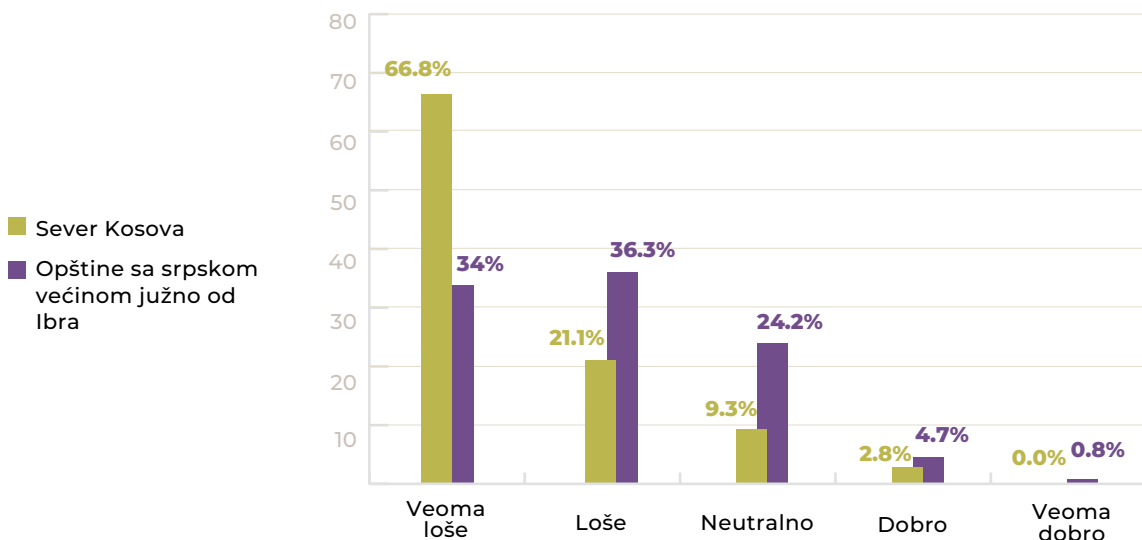
EKONOMSKA SITUACIJA

Nastavljen je i trend pada zadovoljstva ekonomskom situacijom. Razlika je (samo) u tome što na severu ima više onih koji je ocenjuju veoma lošom, a na jugu onih koji u opisu koriste izraz „loša“. Ipak, na jugu je znatno više građana koji ekonomsku situaciju ocenjuju „neutralnom“ (25,4%), pa čak i „dobrom“ (10,2%).“

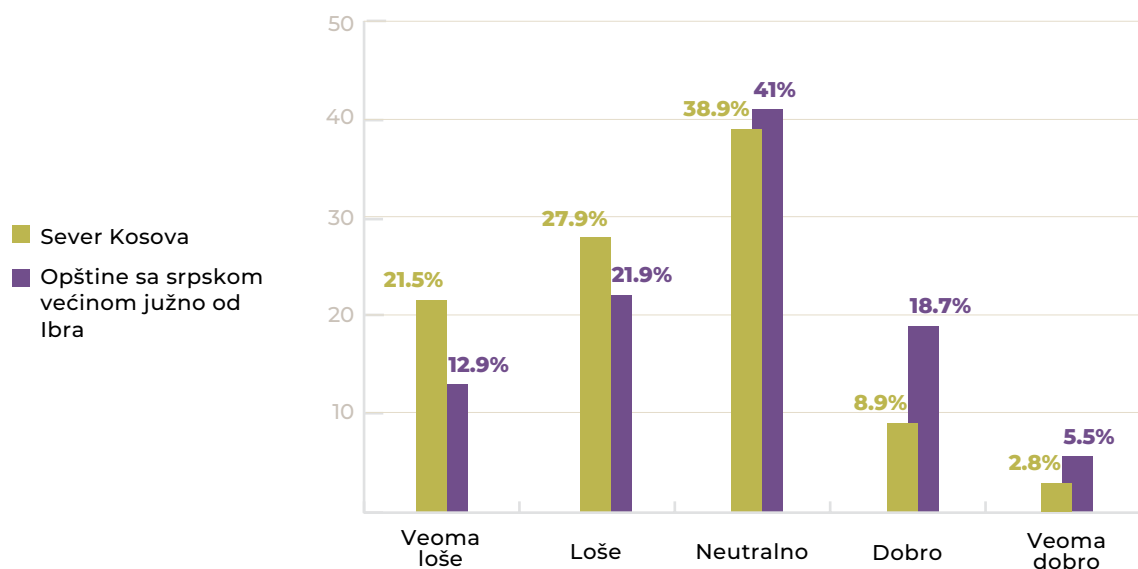

BEZBEDNOSNA SITUACIJA

Rezultati istraživanja javnog mnjenja ukazuju na to da je bezbednosna situacija na Kosovu i dalje veoma loša. Na severu Kosova čak 66,8% ispitanika smatra da je bezbednost „veoma loša“, dok svega 2,8% ocenjuje bezbednost kao „dobru“. Na jugu Kosova situacija nije mnogo drugačija, gde samo 4,7% građana bezbednost vidi kao „dobru“. Ovi podaci jasno pokazuju da visok procenat stanovništva i dalje percipira bezbednosnu situaciju kao ozbiljan problem.

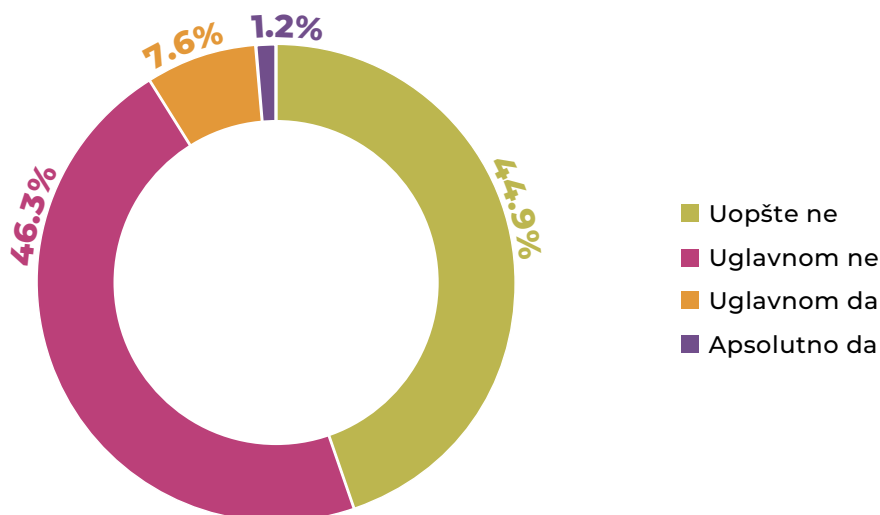
MATERIJALNI STATUS

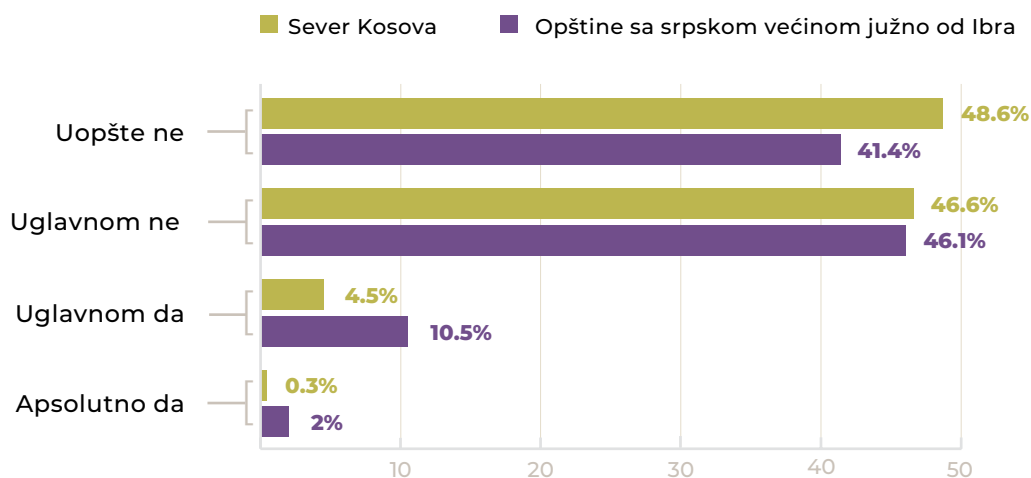
Poput ekonomske, i materijalnu situaciju ispitanici koji žive južno od Ibra vide kao nešto bolju.

DA LI SE STVARI NA KOSOVU ODVIJAJU U DOBROM SMERU?

Velika većina ispitanih – 91.2% njih – na ovo pitanje je odgovorilo sa „uopšte ne“ ili „uglavnom ne“.

Ako odgovore raščlanimo dalje, prema mestu boravka ispitanika, dobijamo sledeći odnos sredina severno i južno od Ibra:

Pretežna ocena je, dakle, izrazito negativna, sa malom razlikom opaženom na jugu gde ipak ima i 10,5% onih koji veruju da se stvari „uglavnom“ kreću u dobrom smeru.

Data ocena se od 2020. kontinuirano pogoršava. Udeo „pesimista“ je kulminirao 2023, da bi se situacija neznatno popravila ove godine.

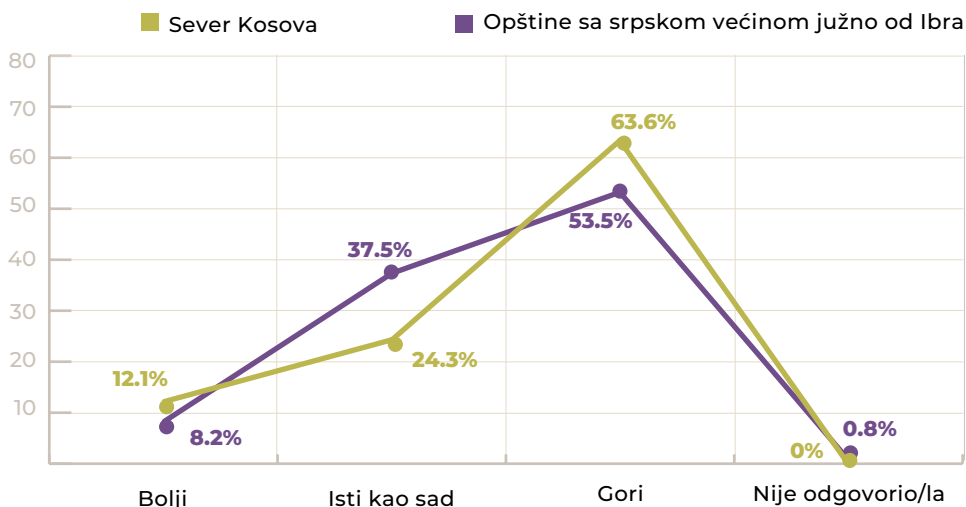
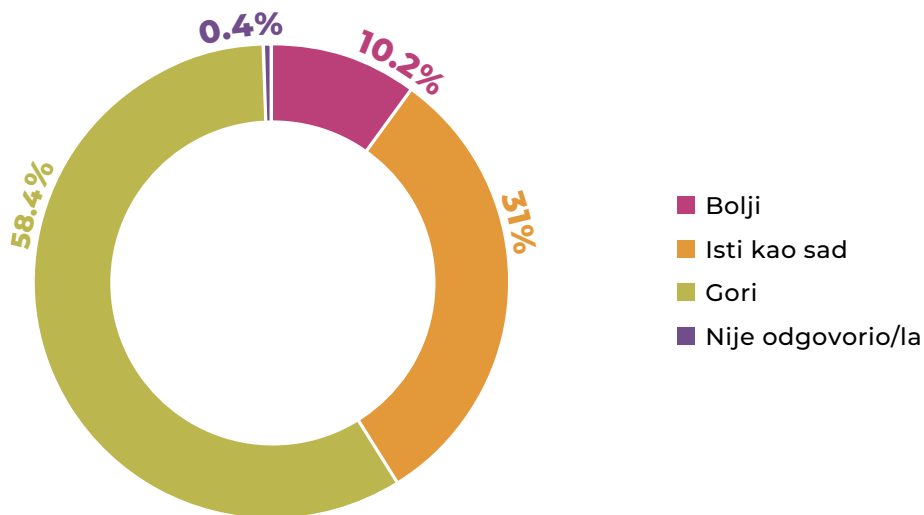
Optimističan stav o budućnosti Kosova deli tek svaki 12-ti ispitanik.

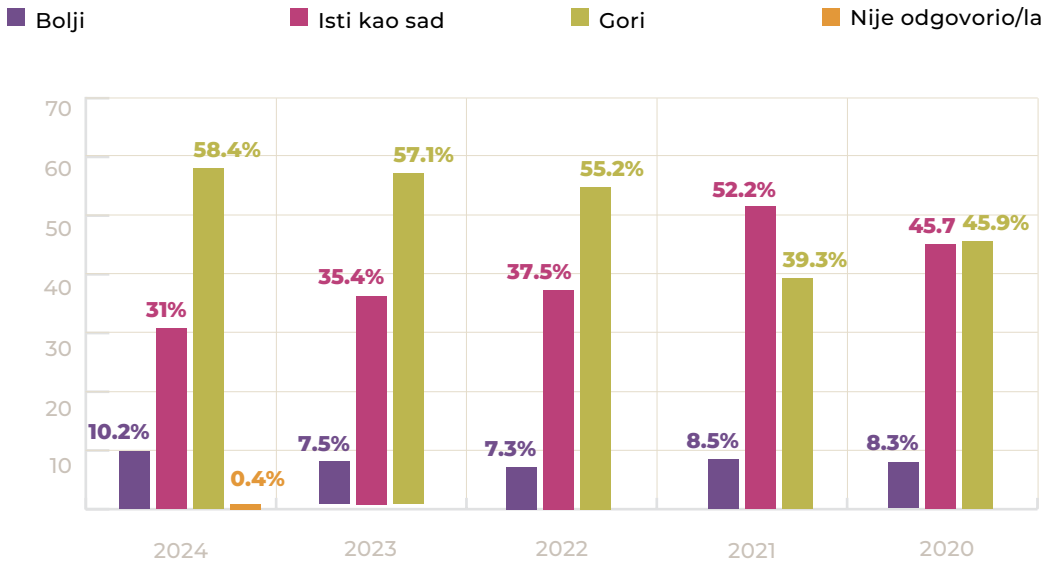
PO VAŠEM MIŠLJENJU, ŽIVOT ZA SRBE NA KOSOVU ZA TRI GODINE BIĆE:

Svega jedan od 10 ispitanika, u proseku, veruje da će u naredne tri godine život za Srbe na Kosovu biti „bolji“. Pritom su građani srpske nacionalnosti koji žive južno od Ibra još manji optimisti; tamo ih je 8% koji veruju u bolju budućnost, u odnosu na 12% na severu.

Ovde je zanimljivo to da na severu imamo kako više građana koji veruju da će biti „gori“, tako i onih koji se nadaju da će biti „bolji“, što mi tumačimo kao indikaciju zamora i dezorijentisanosti zajednice.

Iz godine u godinu raste broj onih koji očekuju još gore stanje u godinama koje dolaze.

Ko ili šta je najviše doprinelo ovakvom stanju?

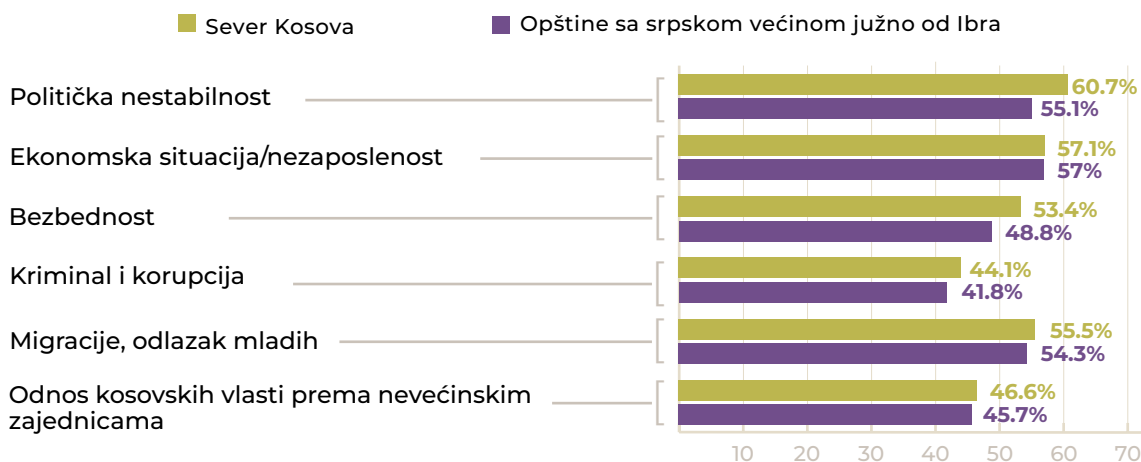
Dobar opis ponudio je jedan od naših sagovornika: „Postupci vlasti u Prištini u poslednje 3 godine doprineli su da građani vide bezbednosnu situaciju kao veoma lošu. Represivne metode policije i populističke mere vlasti u Prištini na štetu srpske zajednice uticale su na lošu bezbednost, posebno na severu zbog čega je jedan broj građana napustio Kosovo zauvek. Kada se pogledaju poslednje četiri godine, jasno se vidi da je trend pogoršanja bezbednosti direktan rezultat političke situacije, koja nastavlja da pravi ogromne linije razdvajanja između zajednica a posebno između albanske i srpske, gde danas za razliku od ranije mnogi mladi ljudi vlast i policiju Kosova posmatraju kao otvorene neprijatelje“.

ŠTA JE, PO VAŠEM MIŠLJENJU, NAJVEĆI PROBLEM NA KOSOVU?

Građani dobro prepoznaju razloge za opisanu situaciju i ne može se reći da samo jedan preovlađuje. Prema percepciji ispitanika, razlozi za najveću zabrinutost su politička nestabilnost (57,9%) i ekonomska situacija/nezaposlenost (57,1%), što ih čini glavnim izazovima. Takođe su istaknuti problemi kao što su migracije i odlazak mladih (54,9%) i bezbednost (51,1%), što ukazuje na društvenu i ličnu nesigurnost. Relativno manji, ali i dalje u velikoj meri značajan procenat ispitanika navodi odnos kosovskih vlasti prema nevećinskim zajednicama (46,1%), a zatim i kriminal i korupciju (42,9%) kao ključne probleme. Nema značajnijih razlika u odgovorima između ispitanika južno i severno od Ibra.

Razlike u stavovima između građana koji žive severno, odnosno južno od Ibra nisu velike.

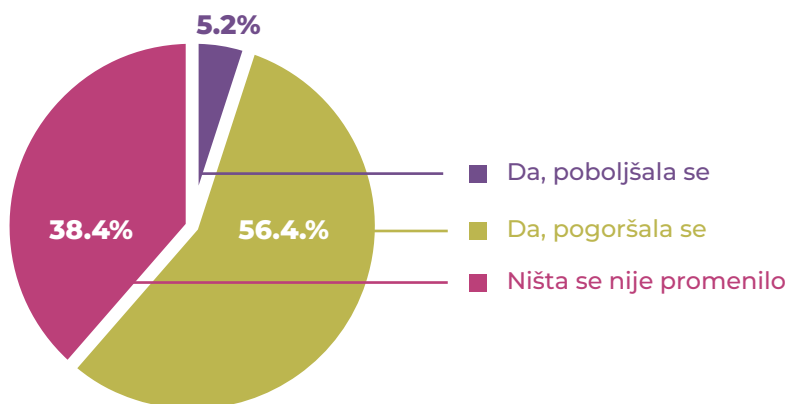

Naročito pogoršanje u protekle četiri godine beležimo u delu koji se tiče ekonomske situacije. Broj onih koji je vide kao razlog (potencijalnog) odlaska sada je udvostručen.

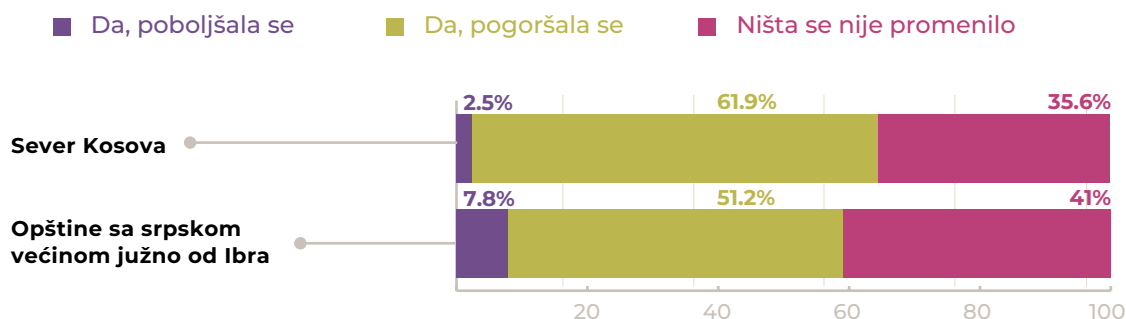
	2024	2023	2022	2021
Politička nestabilnost	57.9%	69.2%	39.2%	52.6%
Ekonomska situacija/nezaposlenost	57.1%	58.4%	65.4%	25.2%
Bezbednost	51.1%	64.6%	38.8%	47.4%
Kriminal i korupcija	42.9%	46.6%	40.6%	43.7%
Migracije, odlazak mladih	54.9%	52.2%	53.5%	51.1%

DA LI SE EKONOMSKA SITUACIJA NA KOSOVU PROMENILA U PROTEKLIM GODINU DANA?

Logično, ona se pogoršala i u godini za nama. Ako i ne vide da se pogoršala, građani ne misle ni da se promenila nabolje, odnosno, smatraju da je ostala ista. Uzimajući u obzir blokadu uvoza, ukidanje dinara, kao i niz drugih mera koje su otežale uslove života srpske zajednice, ne iznenađuje da ovo smatra većina (56,5%) ispitanika.

Ova ocena je nešto izraženija na severu, kao i stav da se „ništa nije promenilo“ (38,4%).

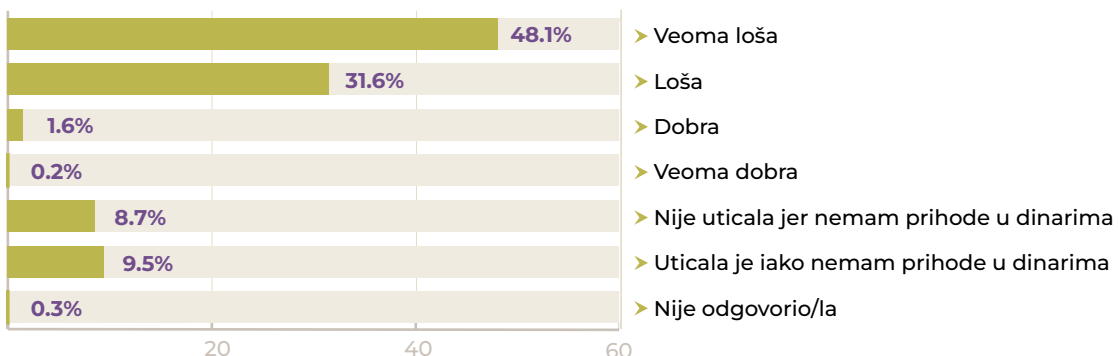

	Da, poboljšala se	Da, pogoršala se	Ništa se nije promenilo	Nije odgovoreno
2024	5.2%	56.4%	38.4%	0%
2023	2.2%	63.8%	33.4%	0.6%

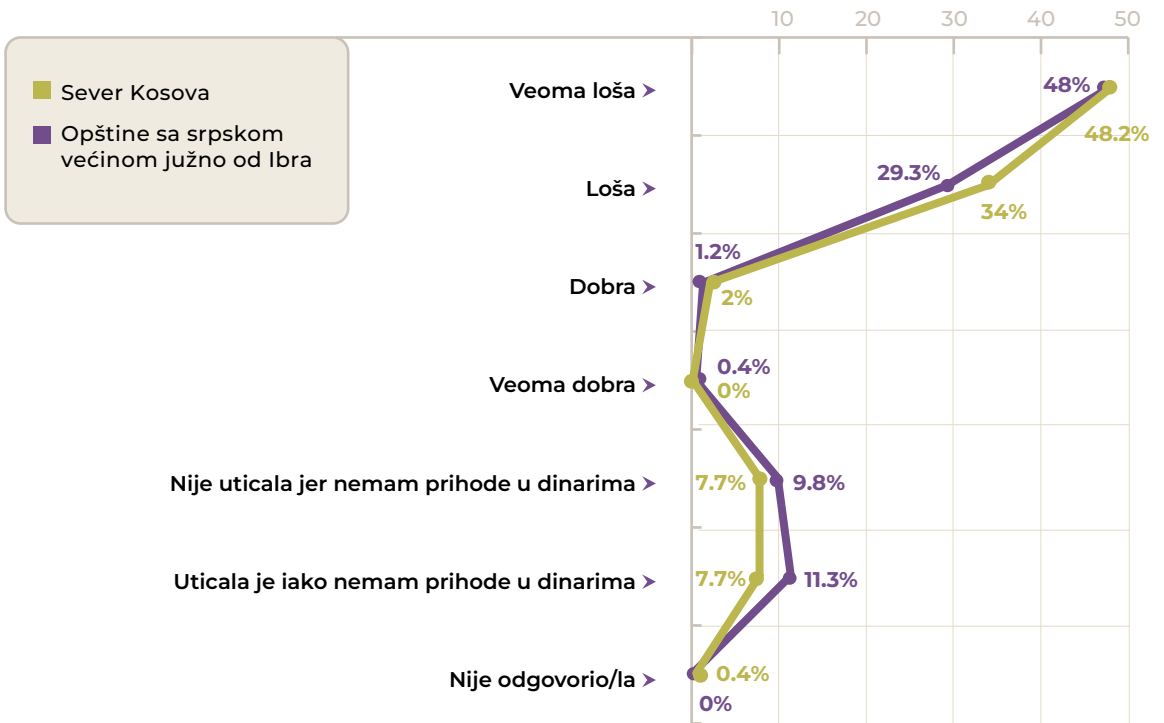
KAKO JE NA VAS UTICALA ODLUKA CENTRALNE BANKE KOSOVA O UKIDANJU DINARA?

Pogoršanju ukupne situacije srpske zajednice na Kosovu – ne samo u ekonomskom, već i u društvenom smislu – značajno je doprinela odluka Centralne banke Kosova o ukidanju dinara kao sredstva plaćanja, kako na severu, tako i na jugu Kosova. Iako formalne prirode, ova mera je imala dalekosežne i konkretne posledice po svakodnevni život stanovništva, naročito među najugroženijim kategorijama – penzionerima, korisnicima socijalne pomoći i slabo pokretnim licima. Pored zatvaranja NLB Komercijalne banke, koja je bila jedna od retkih finansijskih institucija sa licencom za rad sa dinarima, došlo je i do zatvaranja ekspozitura Pošte Srbije i Poštanske štedionice širom Kosova. Ove promene dodatno su otežale pristup osnovnim finansijskim uslugama za sve slojeve stanovništva, primoravajući mnoge građane da putuju više stotina kilometara kako bi ostvarili pristup svojim platama, penzijama, dečijim dodatcima i drugim socijalnim davanjima. Ispitivanja javnog mnjenja pokazala su da čak 10% ispitanika navodi kako nemaju nikakve prihode u dinarima, ali su, uprkos tome, osetili posledice ove odluke kroz dodatnu destabilizaciju lokalne ekonomske situacije. Jedan od sagovornika ocenjuje da je „na dobitku zvanična Priština jer je faktički ukinula srpsku valutu kao sredstvo plaćanja“, uz napomenu da je „u tome pomogao i zvanični Beograd, koji nije pronašao mehanizme da spreči gašenje NLB Komercijalne banke na Kosovu“.

Pored finansijskog aspekta, dodatni udarac predstavlja zabrana, odnosno značajno otežan uvoz robe iz Republike Srbije, što dodatno ugrožava ekonomski opstanak srpskih privrednika na Kosovu – kako na severu, tako i na jugu. Posebno su pogođeni privredni subjekti u sektorima trgovine i uslužnih delatnosti, koji se suočavaju sa smanjenim prometom, otežanom nabavkom robe i rastućim operativnim troškovima, što dugoročno dovodi u pitanje održivost njihovog poslovanja i egzistenciju zaposlenih.

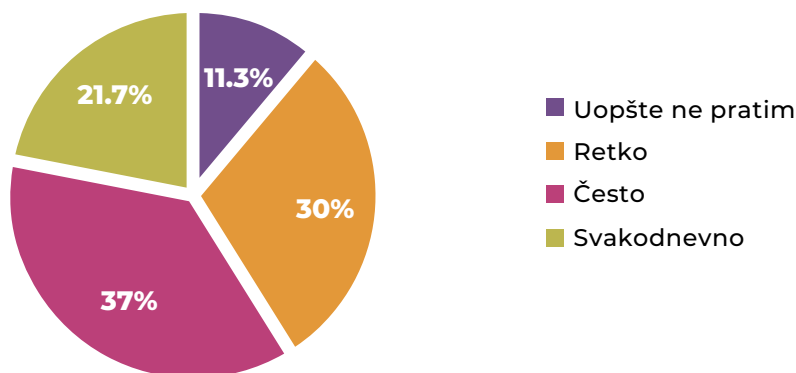
Razlike u odgovorima između onih koji žive severno i južno od Ibra su neznatne.

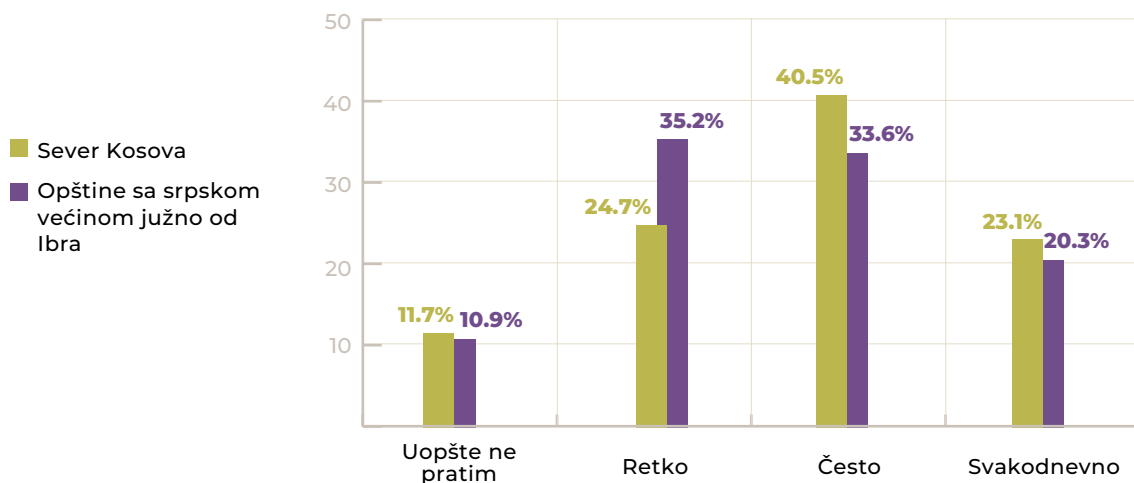
POVERENJE U DONOSIOCE ODLUKA

KOLIKO ČESTO PRATITE POLITIČKA DEŠAVANJA?

Analiza dobijenih podataka pokazuje da građani srpske zajednice na Kosovu u visokoj meri prate političku situaciju. Prema rezultatima istraživanja, 21,7% ispitanika izjavilo je da politička dešavanja prati svakodnevno, dok dodatnih 37% to čini često. Ovi brojevi ukazuju na ukupno 58,7% ispitanika koji su kontinuirano uključeni u praćenje političkih zbivanja, što predstavlja relativno visok nivo informisanosti i zainteresovanosti za politička dešavanja.

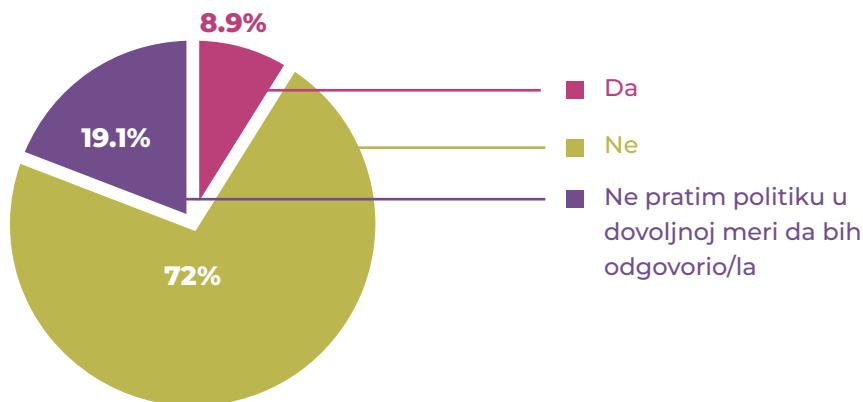
Kada se posmatraju ovogodišnji trendovi, uočava se da je razlika između opština sa srpskom većinom severno i južno od Ibra relativno mala. Ipak, primećeno je da nešto veći procenat građana koji političku situaciju prate retko dolazi iz opština južno od Ibra. Ova razlika može se delimično objasniti različitim stepenom izloženosti bezbednosnim, administrativnim i institucionalnim pritiscima, kao i razlikama u pristupu medijskim sadržajima na srpskom jeziku.

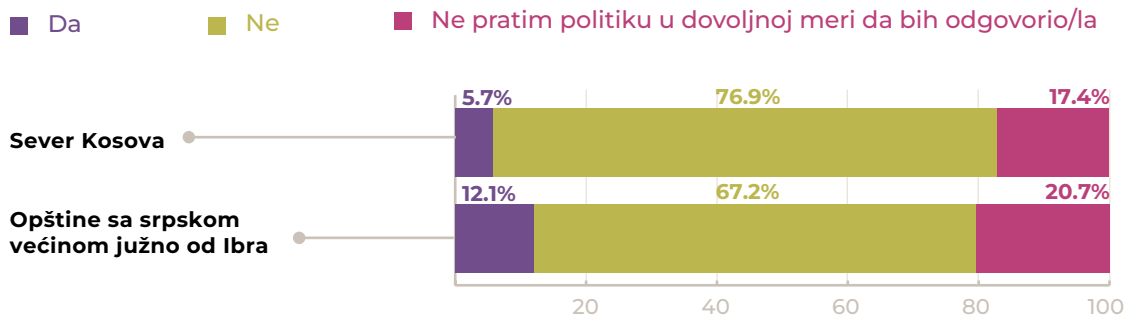
Trendovi pokazuju da se broj građana koji političku situaciju prate često ili svakodnevno povećava iz godine u godinu. Takvo kretanje nije iznenađujuće imajući u vidu stanje kontinuirane političke i institucionalne nestabilnosti koje u značajnoj meri oblikuje svakodnevni život srpske zajednice na Kosovu. Povećani interes za političke procese takođe može biti posledica osećaja nesigurnosti i potrebe da se građani informišu o potencijalnim promenama koje direktno utiču na njihovu egzistenciju – poput ukidanja dinara, zatvaranja institucija Republike Srbije, bezbednosna situacije, kao i brojnih lokalnih i međunarodnih političkih inicijativa koje se odnose na status i prava Srba na Kosovu.

	2024	2023	2022	2021	2020
Uopšte ne pratim	11.3%	7.8%	10.1%	15%	10%
Retko	30%	32.6%	40.9%	44.1%	42.6%
Često	37%	34.6%	36.4%	30.9%	31.7%
Svakodnevno	21.7%	25%	12.6%	10%	15.7%

DA LI POSTOJE POLITIČARI/KE NA KOSOVU KOJIMA VERUJETE?

Rezultati istraživanja ukazuju na izražen i sve dublji jaz između političkih aktera i pripadnika srpske zajednice na Kosovu. Na osnovu dobijenih nalaza, može se zaključiti da trenutno ne postoji nijedna politička partija, niti pojedinac iz političkog života, koji bi uživao šire i stabilno poverenje unutar ove zajednice. Odsustvo jasno profilisanog lidera u koje bi građani imali poverenja ukazuje na ozbiljan problem političkog zastupanja osećaj građana da su njihove potrebe i interesi sistematski zanemareni. Ovaj fenomen nije trenutnog karaktera, već predstavlja nastavak dugogodišnjeg trenda nepoverenja u političke lidere, koji se s godinama samo intenzivirao. Istraživanja u proteklih pet godina dosledno beleže rastući skepticizam, pri čemu su se nekadašnja očekivanja prema institucijama i političkim predstavnicima – kako lokalnim, tako i iz Beograda – u velikoj meri pokazala kao izneverena. Kao posledica toga, kod značajnog dela populacije razvijen je osećaj političke frustracije i obeshrabrenosti, što dodatno komplikuje procese demokratizacije, participacije i osnaživanja lokalnih zajednica. U tom kontekstu, 2023. godina predstavlja kulminaciju ovog nepoverenja, kada je zabeležen najniži nivo poverenja u političke aktere od početka praćenja ovih indikatora. Posebno je važno naglasiti da je nepoverenje nešto izraženije u opštinama na severu Kosova, gde je politička dinamika direktnije povezana sa bezbednosnim izazovima, institucionalnim promenama i pritiscima, kao i događajima koji su u neposrednoj prošlosti ostavili snažan trag u kolektivnom sećanju lokalnog stanovništva (npr. povlačenje iz institucija, incidenti sa KFOR-om i kosovskim policijskim snagama, gašenje institucija Republike Srbije). Ovaj pad poverenja u političko vođstvo može se tumačiti i kao poziv na redefinisanje odnosa između političkih struktura i građana – na potrebu za većom transparentnošću, odgovornošću i autentičnom zastupljenošću interesa srpske zajednice na Kosovu, koji su u poslednjih nekoliko godina, prema mišljenju samih građana, ostali neprepoznati i nezaštićeni.

	2024	2023	2022	2021	2020
Da	8.9%	6%	8.4%	10.9%	14.3%
Ne	72%	83.5%	67.1%	60.2%	58.7%
Ne pratim politiku u dovoljnoj meri da bih odgovorio/la	19.1%	9.9%	24.5%	28.9%	27%
Nije se izjasnio	0%	0.6%	0%	0%	0%

KOM SRPSKOM POLITIČARU/ POLITIČKOJ STRANCI NA KOSOVU VERUJETE?

Čitajući nalaze dolazimo do zaključka da nema ni jednog konkretnog političara kome srpska zajednica veruje. Međutim, nije da „nijednom“ građani ne veruju, već prosto ne odgovaraju na pitanje kome veruju a to rezultati i pokazuju. Srpskoj listi veruje svega 2,8% ispitanih; Srpskoj demokratiji 1,4%. Imenom i prezimenom, Saši Miloševiću veruje 1,2%, a Aleksandru Arsenijeviću 0,8%. Poverenje ostalim političkim opcijama i političarima je zanemarljivo (manje od 0,5%).

Nije odgovorilo	86.9%
Ni jednom	4.0 %
Srpska lista	2.8%
Srpska demokratija	1.4%
Saša Milošević	1.2%
Aleksandar Arsenijević	0.8%
Sloboda, pravda i opstanak	0.4%
Partija kosovskih Srba	0.4%
NPS	0.4%
Aleksandar Vučić	0.4%
Stefan Veljković	0.3%
SNS	0.2%
Rašić	0.2%
„Pratim politička dešavanja, ali ne verujem nikome“	0.2%
Branislav Nikolić	0.2%
Branimir Stojanović	0.2%

KOM ALBANSKOM POLITIČARU/ POLITIČKOJ STRANCI NA KOSOVU VERUJETE?

Slika je pesimističnija kada razgovaramo o poverenju u političare iz redova većinske, albanske zajednice. Na pitanje nije odgovorilo 94% ispitanika; svega 0,4% njih veruje aktuelnom premijeru, Aljbinu Kurtiju, a izričito u odgovoru da ne veruje „nijednom“ je 5,4% ispitanih. U odnosu na 2023. godinu, kada je nekoliko ispitanika dopisalo Vetona Suroija, ove godine osim premijera Kurtija nije bilo navedeno niti jedno ime.

Nije odgovorilo	94.2%
A. Kurti	0.4%
Niti jednom	5.4%

**POVERENJE U
INSTITUCIJE**

**NA SKALI OD 1 DO 5, OCENITE KOLIKO
STE ZADOVOLJNI UČINKOM
SLEDEĆIH INSTITUCIJA:**

	Prosečna ocena
Privremeni organi lokalne samouprave	2.33
Opštine u kosovskom sistemu u većinski srpskim sredinama	2.13
Kancelarija za Kosovo i Metohiju	2.37
Vlada Srbije	2.49
Vlada Kosova	1.68
Srpski poslanici u Skupštini Kosova	1.72
Srpski ministri u Vladi Kosova	1.71
Kosovska policija	2.22
UNMIK	2.35
Kancelarija EU na Kosovu	2.20
EULEKS	2.21
KFOR	2.55
OEBS	2.31

Kada je reč o poverenju u institucije, nastavljaju se trendovi koje smo beležili prethodnih godina. Srbi (naj)više veruju, redom, KFOR-u (prosečna ocena 2,55), Vladi Srbije (2,49), Kancelariji za Kosovo i Metohiju (2,37) i UNMIK-u (2,35), te privremenim organima lokalne samouprave (2,33) i OEBS-u (2,31). Na drugom kraju skale su Vlada Kosova (1,68), srpski ministri u Vladi Kosova (1,71), srpski poslanici u Skupštini Kosova (1,72) i opštine u kosovskom sistemu u većinski srpskim sredinama (2,13). Negde u sredini nalaze se kancelarije EU na Kosovu (2,20), EULEKS (2,21) i kosovska policija (2,22). Teško da bi ovim ocenama bilo ko mogao da bude zadovoljan.

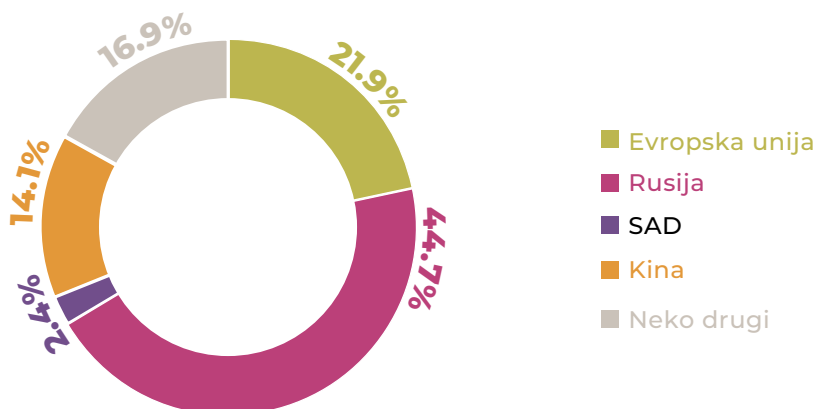
Poverenje je nešto veće – mada je daleko od sjajnog – u sredinama sa srpskom većinom južno od Ibra. Tamo je u proseku za ocenu veće, i to za sve aktere, osim Vlade Kosova (1,44 severno, 1,94 južno od Ibra); kosovsku policiju (1,93 severno, 2,5 južno od Ibra) i zanimljivo, KFOR (koji je, opet, najbolje ocenjen u totalu).

	Sever Kosova	Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra
Privremeni organi lokalne samouprave	1.81	2.82
Opštine u kosovskom sistemu u većinski srpskim sredinama	1.57	2.66
Kancelarija za Kosovo i Metohiju	1.85	2.88
Vlada Srbije	1.92	3.04
Vlada Kosova	1.40	1.94
Srpski poslanici u Skupštini Kosova	1.30	2.12
Srpski ministri u Vladi Kosova	1.37	2.04
Kosovska policija	1.93	2.50
UNMIK	2.03	2.66
Kancelarije EU na Kosovu	1.85	2.54
EULEKS	1.98	2.44
KFOR	2.37	2.72
OSCE	1.87	2.73

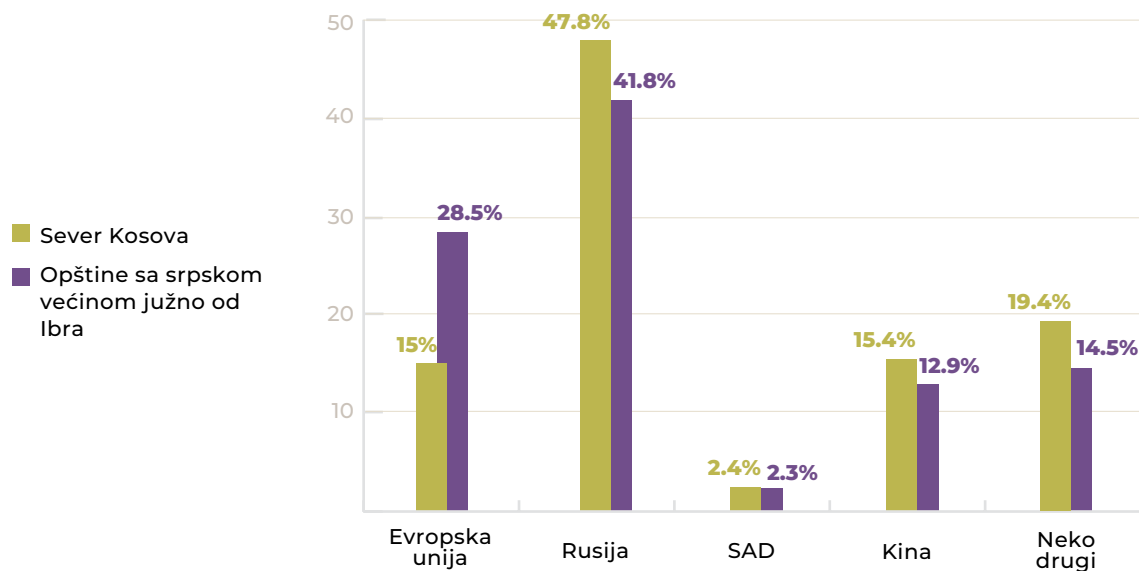
Možda i očekivano, pored Vlade Srbije, Kancelarije za Kosovo i Metohiju i privremenih organa lokalne samouprave, ne postoji institucija čijim su radom u proteklih 5 godina građani zadovoljni u meri koja bi opravdala makar ocenu „dobar“ (2,5 – navise). Tu negde je KFOR, u koga se poverenje uvećalo u odnosu na 2020. godinu (sa 2,23 na 2,55). Opet, kao da je među građanima srpske nacionalnosti prisutna želja da se institucijama međunarodne zajednice (UNMIK, EU, EULEKS) veruje u odnosu na tešku 2023. godinu.

	2024	2023	2022	2021	2020
Privremeni organi lokalne samouprave	2.33	2.17	2.55	2.59	2.56
Opštine u kosovskom sistemu u većinski srpskim sredinama	2.13	2.15	2.50	2.60	2.45
Kancelarija za Kosovo i Metohiju	2.37	2.46	2.74	2.82	2.54
Vlada Srbije	2.49	2.53	3.07	3.22	2.89
Vlada Kosova	1.68	1.61	1.77	1.73	1.95
Srpski poslanici u Skupštini Kosova	1.72	1.80	2.14	2.21	2.12
Srpski ministri u Vladi Kosova	1.71	1.74	2.08	2.25	2.12
Kosovska policija	2.22	1.79	/	/	/
UNMIK	2.35	2.09	2.08	1.95	2.19
Kancelarije EU na Kosovu	2.20	1.95	1.99	1.95	2.09
EULEKS	2.21	1.99	1.96	1.79	1.96
KFOR	2.55	2.18	2.31	2.09	2.23

KOJI OD KLJUČNIH MEĐUNARODNIH FAKTORA JE, PREMA VAŠEM MIŠLJENJU, NAJBOLJI BRANILAC INTERESA SRBA NA KOSOVU?

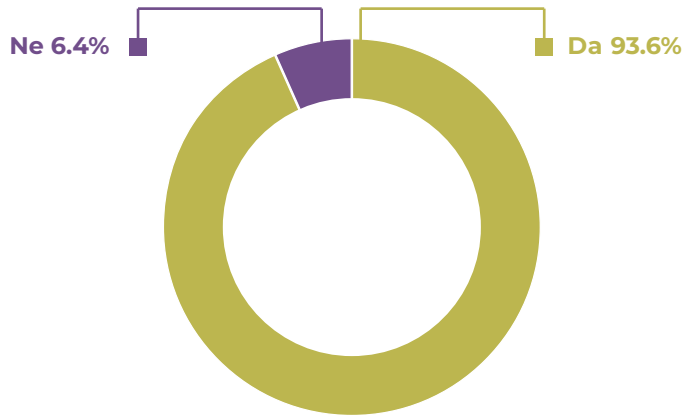

Građani srpske nacionalnosti na Kosovu i dalje najviše poverenja imaju u Rusiju (44,7%), iako je taj procenat u značajnom i kontinuiranom padu u odnosu na 2020. godinu, kada je iznosio čak 69,6%. Ovaj pad ukazuje na slabljenje dominantno emocionalnog i tradicionalnog oslonca na Rusiju, u korist racionalnijeg sagledavanja njenih stvarnih kapaciteta da utiče na situaciju na Kosovu. Istovremeno, poverenje u EU beleži postepeni, ali ohrabrujući rast – trenutno iznosi 21,9%, a južno od Ibra dostiže čak 28,5%. Ovaj trend se može povezati sa povećanom vidljivošću EU kroz konkretne projekte i podršku lokalnim zajednicama. Međutim, sever Kosova i dalje pokazuje duboko nepoverenje – samo 15% ispitanika tamo vidi EU kao zaštitnika interesa Srba. Poverenje u Kinu ostaje stabilno na nižem nivou (14,1%), bez značajnijih oscilacija. Promene u percepciji međunarodnih aktera ukazuju na početak racionalnijeg pristupa građana, pri čemu vrednuju konkretne rezultate, a ne samo istorijsku ili političku simboliku. Pad poverenja u Rusiju pokazuje da emotivna lojalnost više nije dovoljna bez konkretne podrške. EU ima potencijal da dodatno jača poverenje, posebno ako odgovori na specifične potrebe zajednica severno od Ibra. Ovakvi rezultati otvaraju prostor za redefinisanje pristupa međunarodnih partnera u cilju jačanja stabilnosti i poverenja na terenu.

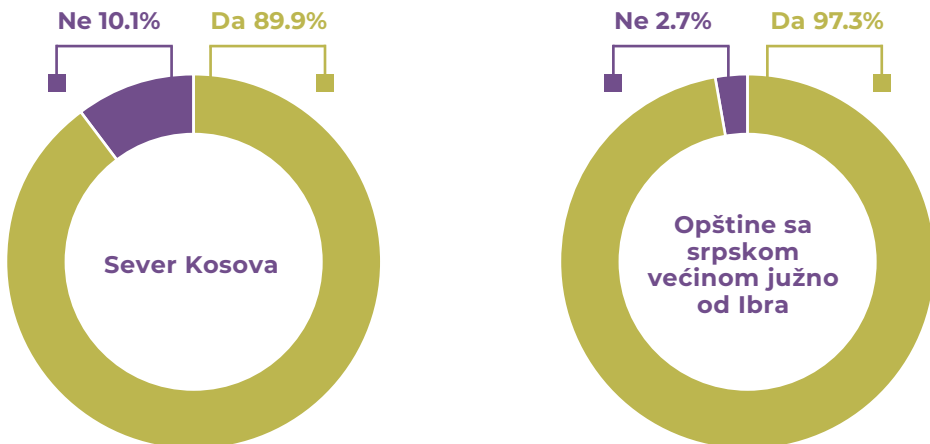

	2024	2023	2022	2021	2020
Evropska unija	21.9%	15.7%	9.8%	8.9%	7.7%
Rusija	44.7%	56.9%	64.3%	65.6%	69.6%
SAD	2.4%	2.8%	1.7%	3%	1.7%
Kina	14.1%	11.8%	13%	17%	13.3%

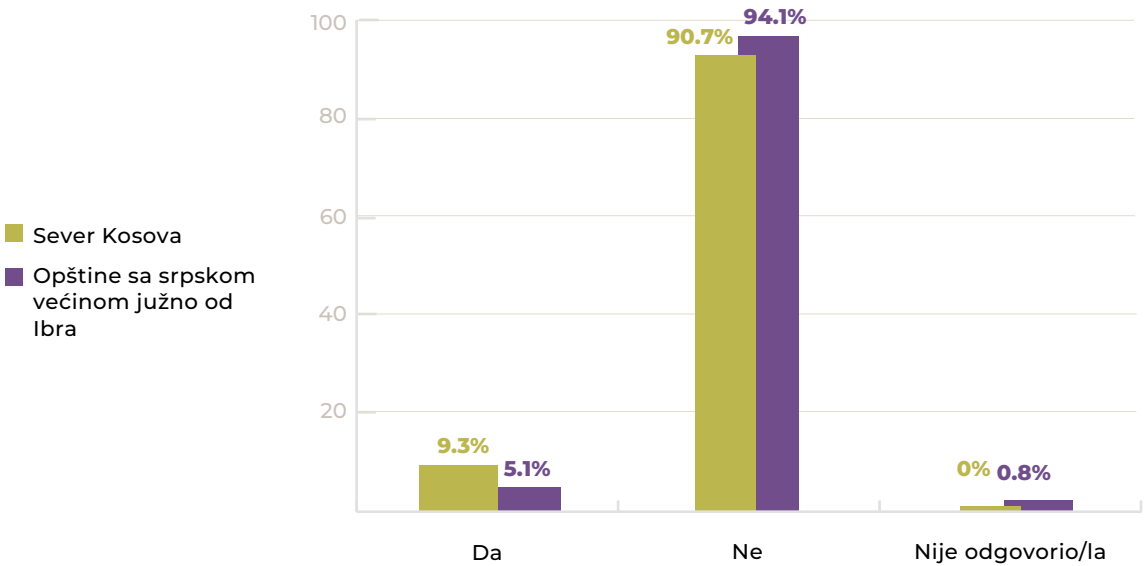
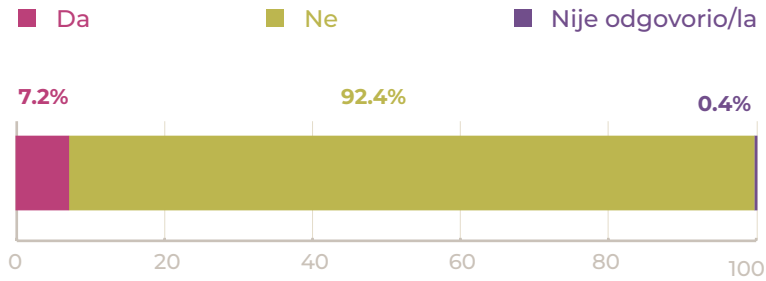
DA LI POSEDUJETE LIČNA DOKUMENTA IZDATA OD STRANE KOSOVSKIH INSTITUCIJA (LIČNA KARTA, PASOŠ, VOZAČKA DOZVOLA, IZVOD I DRŽAVLJANSTVO (EKSTRAKT))...?

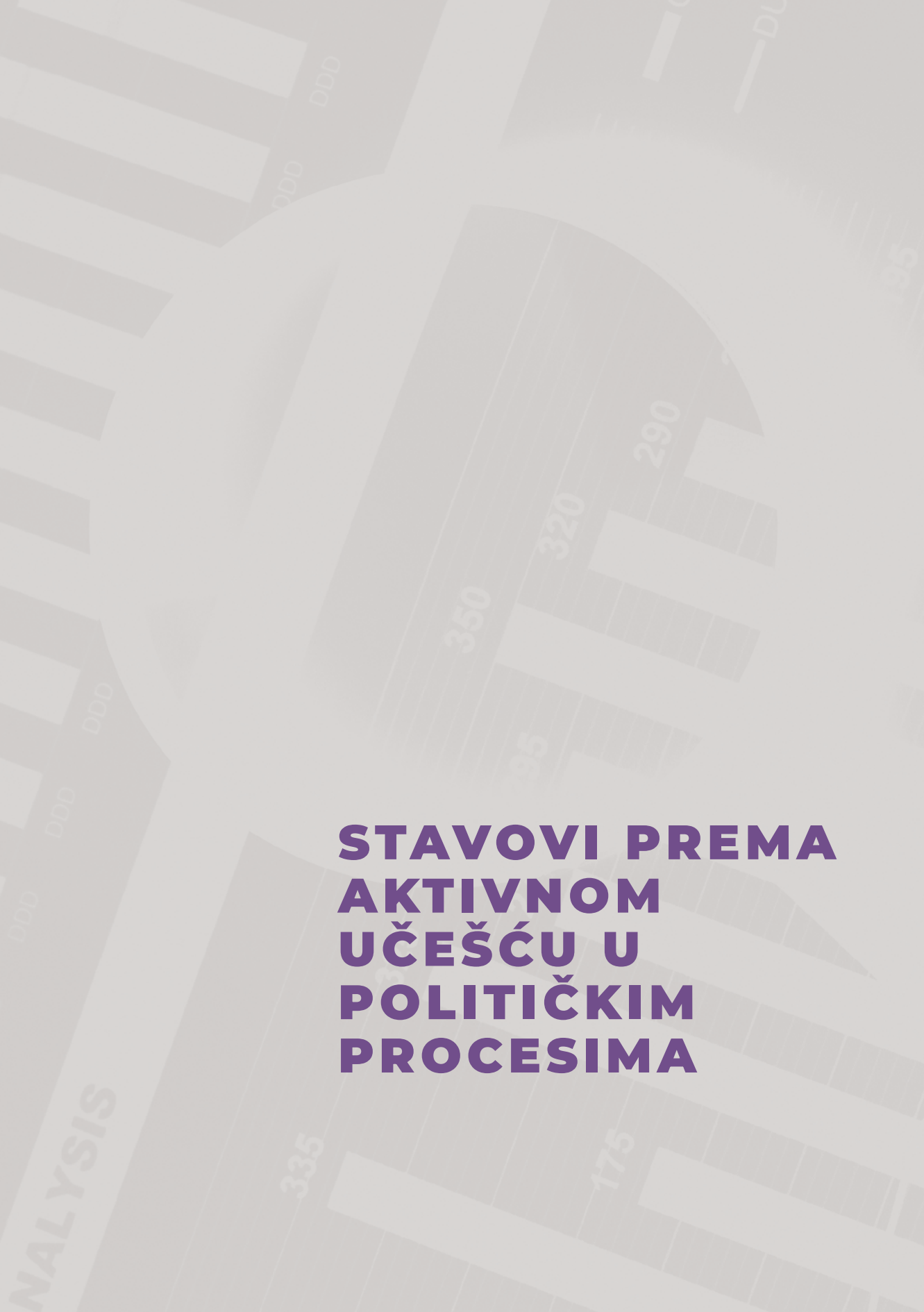

Podaci pokazuju jasan trend porasta broja građana koji poseduju kosovska dokumenta. U odnosu na prošlu godinu, broj onih koji ne poseduju kosovska dokumenta opao je sa 13% na 6,4%. Građani su, često nemajući izbora zbog nepriznavanja dokumenata izdatih od Republike Srbije, prihvatili izdavanje kosovskih dokumenata. Mnogi su prolazili kroz probleme kao što su čekanje duže od dva meseca za dokumenta, nepriznavanje jezičkih prava i nerazumevanje službenika u matičnim službama. Posebno su se javljale teškoće pri dobijanju izvoda, naročito za osobe koje nisu rođene na Kosovu ili za roditelje koji su tražili lična dokumenta za decu. Neprijatna iskustva poput neljubaznosti službenika i administrativnih prepreka dodatno su otežavala proces. Iako način prihvatanja dokumenata nije bio lak, sama činjenica da se građani sve češće odlučuju na ovaj korak može se smatrati pozitivnim signalom. Ovaj trend je prisutan i na severu Kosova, gde 10% ispitanika i dalje ne poseduje kosovska dokumenta. Uprkos postojećem otporu, sve više građana se odlučuje na izdavanje ličnih karata zbog svakodnevnih potreba i pristupa osnovnim pravima. Ovi rezultati ukazuju na postepenu, ali značajnu promenu koja može doprineti jačanju dijaloga i budućoj stabilnosti.

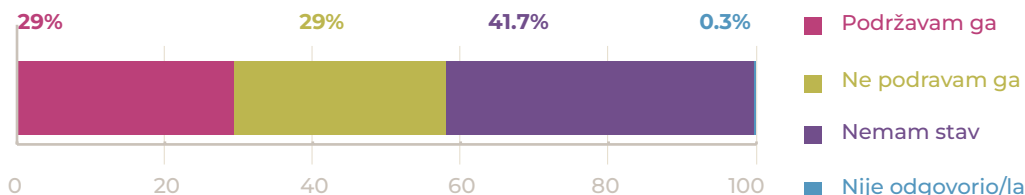
DA LI STE NAIŠLI NA NEKI PROBLEM PRILIKOM DOBIJANJA NEKOG OD DOKUMENATA?

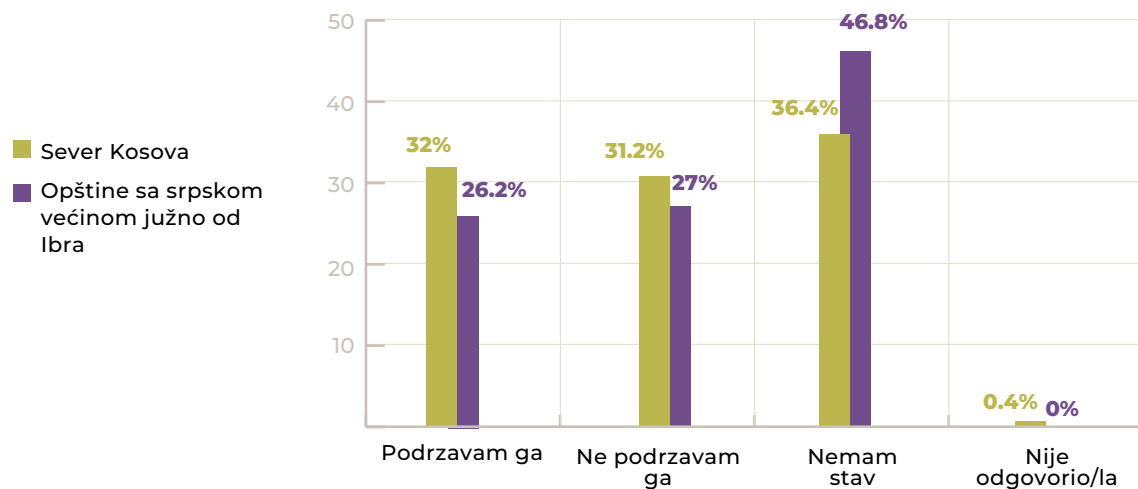
The background features a light gray overlay with several semi-transparent bar charts and data labels. The charts are arranged in a layered, overlapping fashion. Some visible data labels include '350', '370', '290', '335', and '175'. The word 'ANALYSIS' is partially visible at the bottom left. The overall aesthetic is clean and professional, typical of a report or presentation cover.

STAVOVI PREMA AKTIVNOM UČEŠĆU U POLITIČKIM PROCESIMA

KAKAV JE VAŠ STAV PREMA NASTAVKU PREGOVORA/ RAZGOVORA BEOGRADA I PRIŠTINE POD OKRILJEM EU (BRISELSKI DIJALOG)?

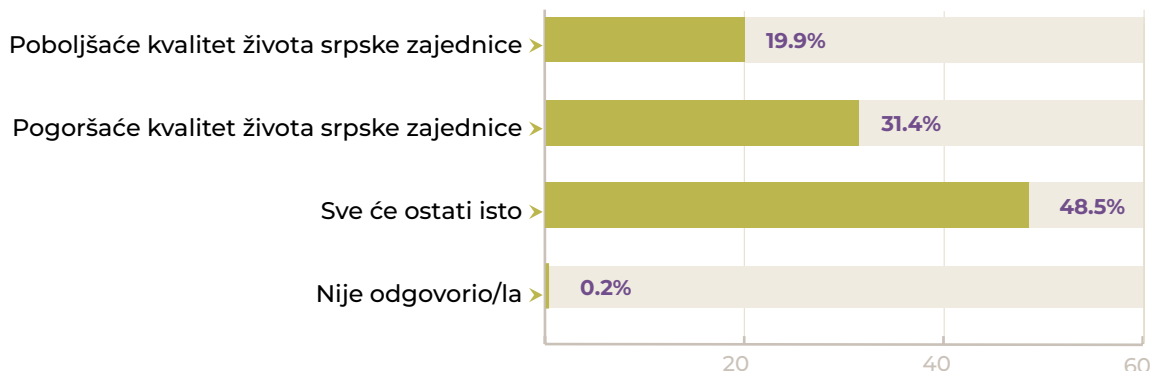

Tokom 2024. godine beleži se značajan porast podrške građana pregovaračkom procesu u Briselu između Beograda i Prištine. Za razliku od 2023, sve više građana vidi dijalog kao najrealniju opciju za rešavanje nesporazuma. Ovaj pomak u percepciji rezultat je političkih i bezbednosnih dešavanja koja su povećala osećaj hitnosti i nužnosti kompromisa. Prema podacima, 41,7% ispitanika nema stav o nastavku pregovora, dok su podrška i protivljenje sada izjednačeni na po 29%. Podrška dijalogu posebno je veća na severu Kosova, gde su posledice političkih odluka najvidljivije. U poređenju sa 2020. godinom, broj pristalica dijaloga porastao je za 9%, dok se broj protivnika smanjio. Pređašnji događaji, ne samo iz prošle godine, dodatno su učvrstili uverenje o važnosti pregovora. U odnosu na 2023. godinu, podrška procesu je porasla, a broj protivnika značajno opao. Udeo onih koji nemaju stav ostaje visok, ali stabilan.

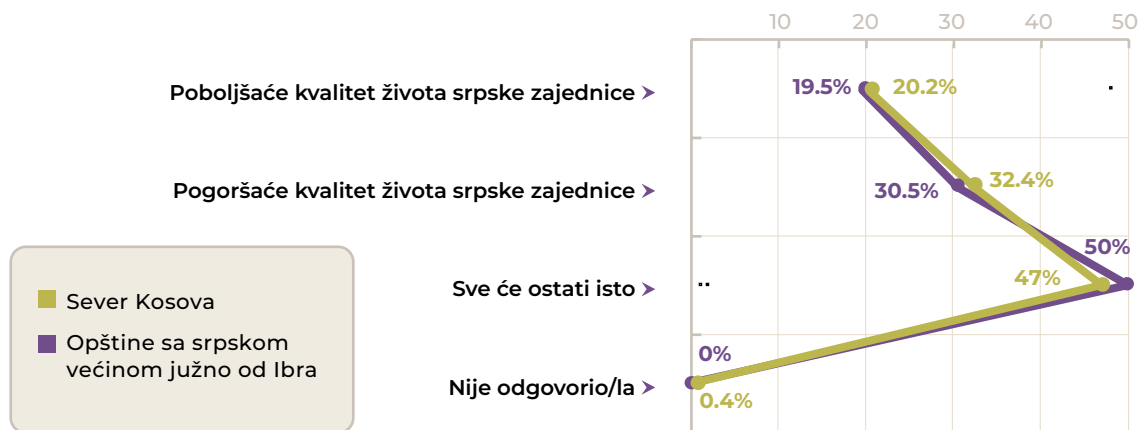

	2024	2023	2022	2021	2020
Podržavam ga	29%	18.2%	17.5%	22.4%	20.6%
Ne podržavam ga	29%	42.8%	40.5%	25.9%	28.7%
Nemam stav	41.7%	39%	42%	51.7%	50.7%
Nije odgovorio/la	0.3%	0%	0%	0%	0%

PREMA VAŠEM MIŠLJENJU, KAKO ĆE NASTAVAK DIJALOGA BEOGRADA I PRIŠTINE UTICATI NA SRPSKU ZAJEDNICU NA KOSOVU?

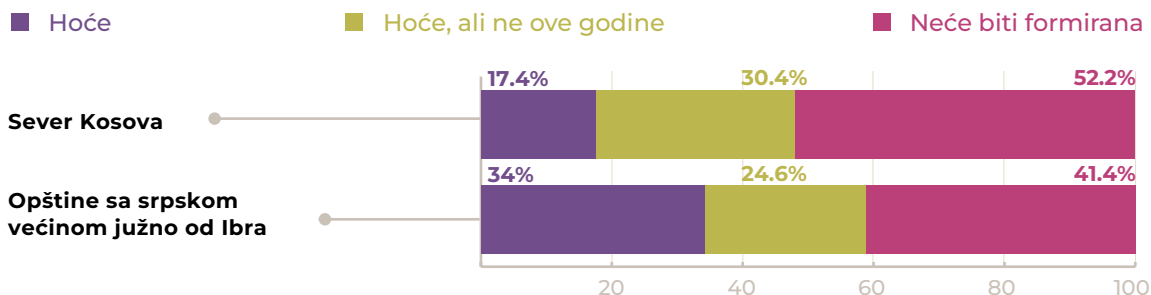
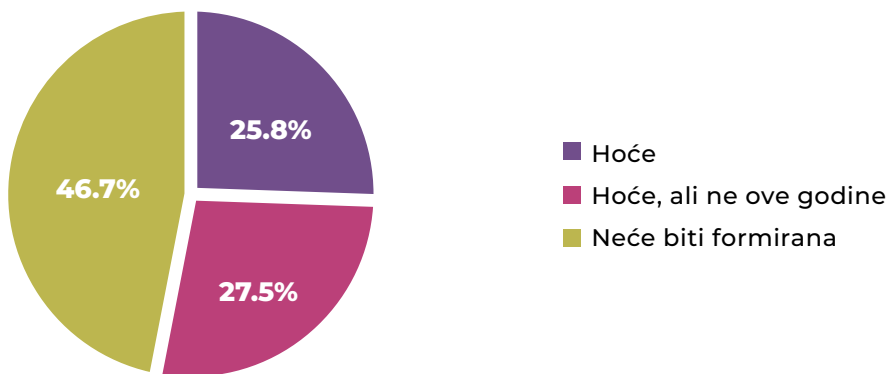
Donosioci odluka i posrednici u procesu dijaloga treba ozbiljno da razmotre činjenicu da građani, i severno i južno od Ibra, pretežno ne očekuju da će dijalog doprineti poboljšanju kvaliteta života srpske zajednice. Razlike u percepciji između severa i juga postoje, ali su minimalne, što ukazuje na opštu atmosferu nepoverenja. U poređenju sa 2023. godinom, ohrabruje podatak da je manje građana koji očekuju pogoršanje, dok je blago porastao broj optimista. Ovi trendovi pokazuju da postoji prostor za obnovu poverenja, ali da je za to neophodno da proces dijaloga bude vidljivije povezan sa konkretnim poboljšanjima u svakodnevnom životu građana. Bez jače komunikacije koristi koje dijalog može doneti lokalnim zajednicama, skepticizam će i dalje ostati značajan izazov za održivost postignutih sporazuma.

	2024	2023	2022	2021
Poboljšaće kvalitet života srpske zajednice	19.9%	14.1%	15%	18.9%
Pogoršaće kvalitet života srpske zajednice	31.4%	35.9%	38.1%	23.7%
Sve će ostati isto	48.5%	50%	46.9%	57.4%
Nije odgovorio/la	0.2%	0%	0%	0%

DA LI ĆE ZAJEDNICA SRPSKIH OPŠTINA BITI FORMIRANA?

Nešto je veći broj ispitanika koji veruju da će Zajednica srpskih opština (ZSO) biti formirana, s tim da je onih koji su odgovorili sa „hoće“ 25,8%, a 27,5% je odgovorilo „hoće, ali ne ove godine“. 46,7% ispitanika je odgovorilo kako „neće biti formirana“.

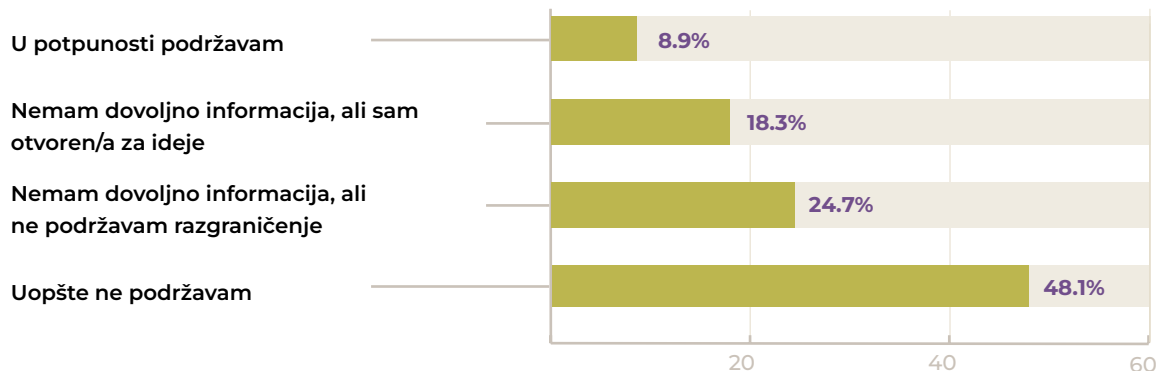
	2024	2023	2022	2021	2020
Hoće	25.8%	19%	14%	14.1%	10.5%
Hoće, ali ne ove godine	27.5%	33.5%	27.3%	38.5%	31.5%
Neće biti formirana	46.7%	47.5%	58.7%	47.4%	58%

Poredeći sa ranijim godinama, uočava se blagi rast poverenja u formiranje ZSO. Tako je, na primer, 2020. godine samo 10% ispitanika verovalo da će ZSO biti formirana, dok je čak 58% smatralo da do toga neće doći. Ovaj pomak, iako ograničen, može ukazivati na delimično povećano poverenje u ispunjenje političkih sporazuma.

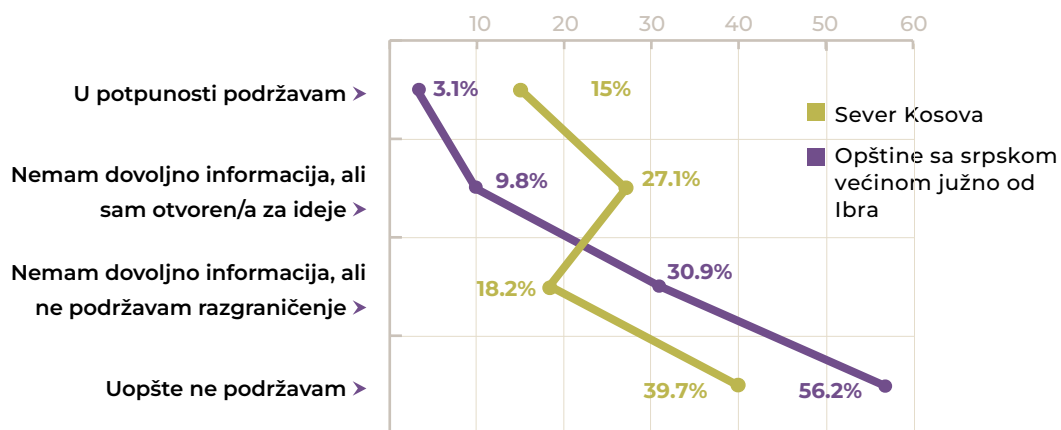
Motivi podrške ZSO-u dodatno osvetljava izjava jednog od ispitanika, koji kaže da „beogradski mediji to predstavljaju kao nešto značajno što bi Srbi na Kosovu trebalo da dobiju“. Ovakva percepcija ukazuje na važnu ulogu medijskog narativa u oblikovanju javnog mnjenja i očekivanja građana u vezi sa pitanjem ZSO-a. U celini, rezultati pokazuju da, iako raste očekivanje konačnog formiranja ZSO, istovremeno postoji izražena skepsa prema brzini i političkoj volji da se to dogovor realizuje u kratkom roku.

DA LI PODRŽAVATE IDEJU RAZGRANIČENJA, ODNOSNO PODELE KOSOVA?

Građani manje priželjkuju scenario „razgraničenja“. 48,1% ispitanika je protiv, a svega 9% „u potpunosti podržava“. Onih koji su „otvoreni za ideju“ je 18,3%.

Očekivano je da severno od Ibra imamo više onih koji su „za“. Pa ipak, i ovdje je većina od 57,9% u potpunosti protiv ili ne podržava razgraničenje.

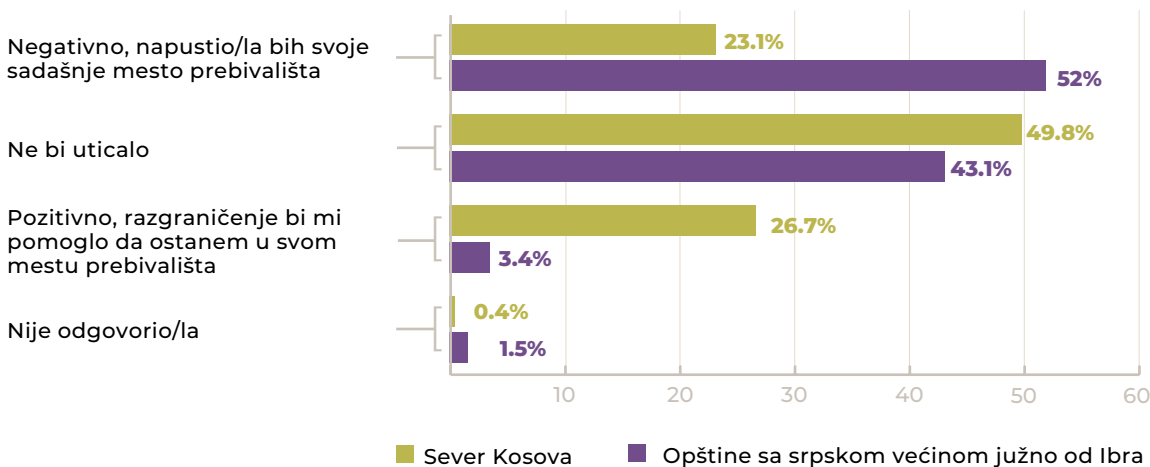

Broj onih koji su apsolutno protiv se ipak smanjio u odnosu na 2020. godinu, sa 58.7% na 48%. Pritom, daleko otvoreniji za ovu ideju građani su bili 2023. godine.

	2024	2023	2022	2021	2020
U potpunosti podržavam	8.9%	14.8%	4.2%	4.3%	4.8%
Nemam dovoljno informacija, ali sam otvoren/a za ideje	18.3%	16.7%	12.1%	20.6%	12.2%
Nemam dovoljno informacija, ali ne podržavam razgraničenje	24.7%	17.8%	32.7%	21.1%	24.3%
Uopšte ne podržavam	48.1%	50.7%	51%	54.1%	58.7%

KAKO BI EVENTUALNO RAZGRANIČENJE UTICALO NA VAŠU ODLUKU DA OSTATETE DA ŽIVITE NA KOSOVU?

Jedno je sigurno: razgraničenje bi vodilo brzom odlasku građana srpske nacionalnosti koji žive južno od Ibra. Iz ovih opština je 52% ispitanika odgovorilo da bi napustilo sadašnje mesto prebivališta. Stvari stoje nešto drugačije na severu, mada i u te četiri opštine ima puno onih koji odgovaraju sa „ne bi uticalo“ (49,8%).

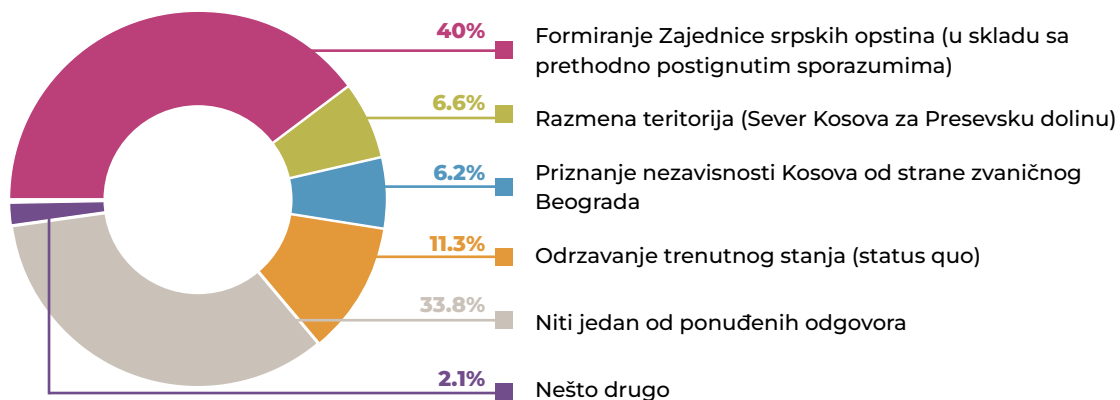
I ovde primećujemo određen rast, da ne kažemo normalizaciju ideje razgraničenja, ali je za većinu građana ona daleko od željenog scenarija. 2020. godine je bilo dvostruko manje onih koji su smatrali da bi im razgraničenje „pomoglo da ostanu“.

	2024	2023	2022	2021	2020
Negativno, napustio/la bih svoje sadašnje mesto prebivališta	37.8%	42.8%	29.4%	33.1%	41.3%
Ne bi uticalo	46.3%	46.5%	62.2%	57.2%	51.9%
Pozitivno, razgraničenje bi mi pomoglo da ostanem u svom mestu prebivališta	14.9%	10.7%	8.4%	9.6%	7.6%
Nije odgovorio/la	1%	0%	0%	0%	0%

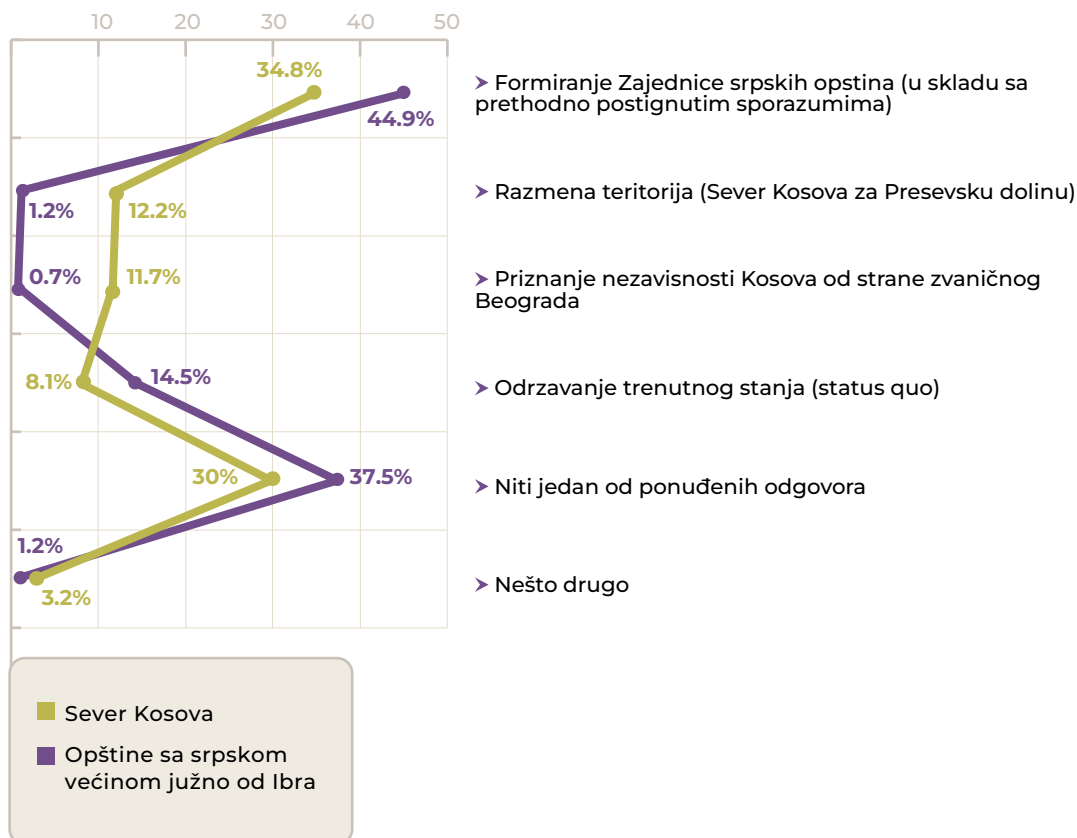
U proteklih 5 godina procenat onih koji veruju da bi otišli bio je oko 40%. Obzirom na tekuće migracione procese, opravdano je pretpostaviti da bi sa razgraničenjem srpska zajednica koja živi južno od Ibra prestala da bude politički faktor.

SEM OSTANKA KOSOVA U USTAVNO-PRAVNOM SISTEMU SRBIJE, KOJI OD PONUĐENIH SCENARIJA MOGUĆEG SVEOBUHVRATNOG SPORAZUMA IZMEĐU BEOGRADA I PRIŠTINE BI BIO NAJPRIHVATLJIVIJI ZA KOSOVSKE SRBE?

Najzad, šta bi sami građani želeli? U jednoj rečenici, ili Zajednicu srpskih opština (ZSO) koja im je 2013. godine obećana, ili – ništa („niti jedan od ponuđenih odgovora“). Razgraničenje, podela, razmena (severa Kosova za Preševsku dolinu)... daleko je od željenog scenarija, kao uostalom i eksplicitno priznanje Kosova od strane Srbije.

Podrška formiranju ZSO veća je južno od Ibra.

„Popularnost“ ZSO kao opcije postepeno je rasla u proteklih 5 godina, od 29% do aktuelnih 40%. Ništa manje važno je to, da je broj onih koji su za održanje postojećeg stanja („status quo“) konstantno opadao, sa 27,6 na 11,3%. I dalje: „odnos prema ovom pitanju se menjao iz godine u godinu u skladu sa položajem Srba. Nakon ukidanja dinara, privremenih organa i rada Pošte Srbije ljudi jedino u ZSO vide neki instituconalni mehanizam zaštite“.

	2024	2023	2022	2021	2020
Formiranje Zajednice srpskih opstina (u skladu sa prethodno postignutim sporazumima)	40%	40.5%	20.4%	31.3%	29%
Razmena teritorija (Sever Kosova za Presevsku dolinu)	6.6%	4.3%	4.6%	2.4%	2.4%
Priznanje nezavisnosti Kosova od strane zvaničnog Beograda	6.2%	0.9%	1.3%	0.6%	2.6%
Održavanje trenutnog stanja (status quo)	11.3%	13.4%	25.9%	21.3%	27.6%
Niti jedan od ponuđenih odgovora	33.8%	29.3%	47.8%	44.4%	38.5%
Nešto drugo	2.1%	11.6%	0%	0%	0%

Oni koji kažu da bi želeli „nešto drugo“ nude različite odgovore. Nama su zanimljivi bili „najprihvatljivije za Srbe je da Kosovo ostane deo Srbije, što je nemoguće“; zatim „Priština i Beograd da ulože u ekonomski razvoj narednih desetak godina i onda neke nove generacije razgovaraju o budućnosti“; potom „proglašenje okupacije dela teritorije“ (očigledno pod utiskom medija) i najzad „da međunarodna zajednica preuzme Kosovo kao protektorat“.

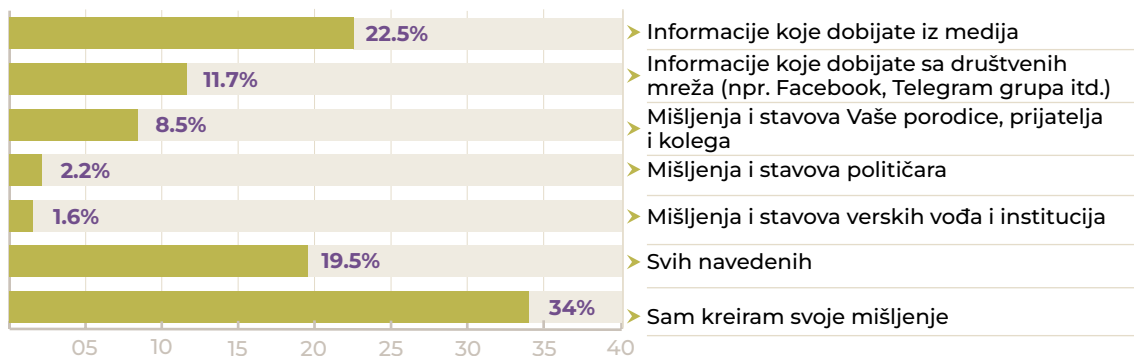

**SLOBODA
IZRAŽAVANJA
I PRISTUP
INFORMACIJAMA**

NA OSNOVU ČEGA GRADITE STAV O POLITICI I POLITIČKIM DEŠAVANJIMA?

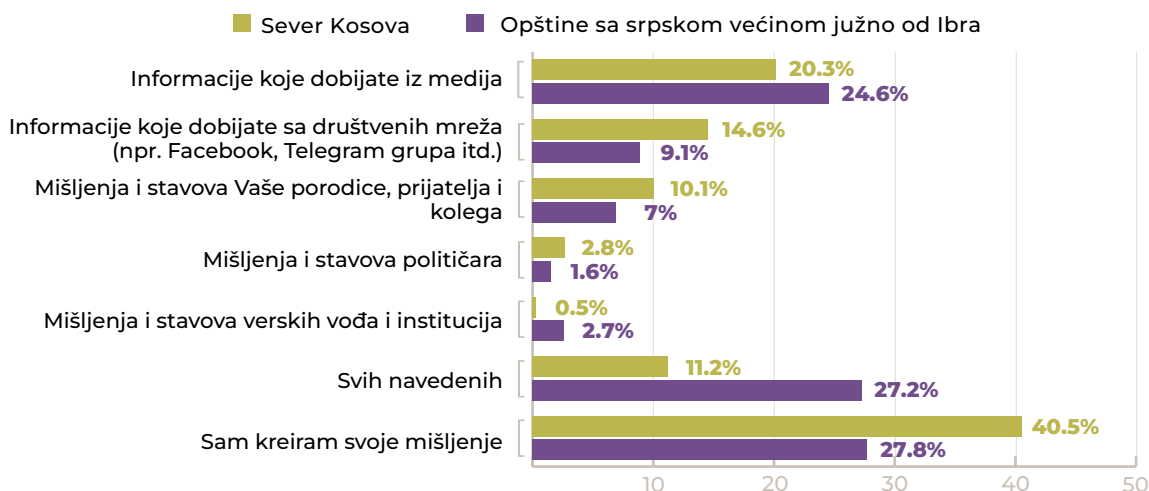
Iako mediji i dalje imaju značajan uticaj na formiranje stavova građana o situaciji na Kosovu (22,5% ispitanika to direktno potvrđuje), sve veći broj građana izražava uverenje da samostalno formira svoje mišljenje.

U proseku, broj onih koji smatraju da sami kreiraju svoj stav porastao je za 10% u odnosu na 2020. godinu, što ukazuje na jačanje osećaja individualne autonomije u tumačenju političkih i društvenih događaja.

Posebno zanimljiv trend primećen je na severu Kosova, gde čak 40% ispitanika ističe da ne zavisi od tradicionalnih izvora informisanja, već da svoje mišljenje formira samostalno. Ovo može biti refleksija dugogodišnjeg nezadovoljstva i nepovjerenja u institucionalne izvore i medijsko izveštavanje, posebno u svetlu političkih kriza i bezbednosnih incidenata.

U prilog tome govori i podatak da samo 20% stanovnika severa priznaje značajan uticaj tradicionalnih medija na svoje stavove, u poređenju sa 24,6% na jugu.

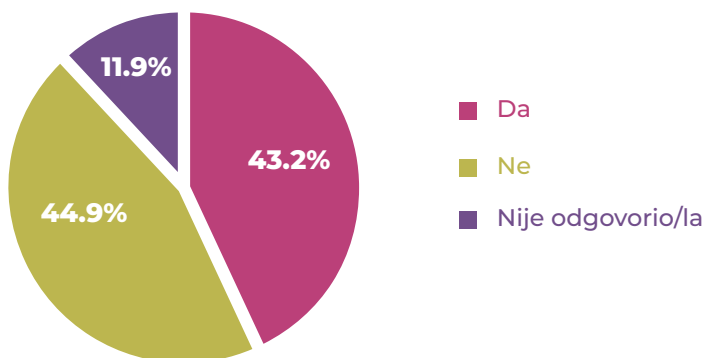
Iako su tradicionalni mediji izgubili deo uticaja, društvene mreže i dalje imaju vidljivu ulogu u oblikovanju javnog mnjenja, dok porodica i bliski krug ostaju stabilan faktor u formiranju stavova.

Međutim, stavovi verskih vođa gotovo da nemaju nikakav uticaj na mišljenje građana, što dodatno potvrđuje sekularizaciju političkog odlučivanja i racionalizaciju stavova, barem u deklarativnom smislu. Ovaj pomak ka individualnom u formiranju mišljenja može imati značajne posledice za dalje procese javne komunikacije: građani postaju kritičniji prema informacijama koje primaju, te je za efektivno oblikovanje javnog mnjenja potrebno više od jednostavnih medijskih narativa — potrebni su uverljivi argumenti, lična iskustva i vidljivi rezultati političkih odluka.

	2024	2023	2022	2021	2020
Informacije koje dobijate iz medija	22.5%	26.6%	19.3%	20.6%	22.7%
Informacije koje dobijate sa društvenih mreža (npr. Facebook, Telegram grupa itd.)	11.7%	-	-	-	-
Mišljenja i stavova Vaše porodice, prijatelja i kolega	8.5%	4.6%	8.7%	12.4%	16.4%
Mišljenja i stavova političara	2.2%	4.9%	2.8%	2%	3.5%
Mišljenja i stavova verskih vođa i institucija	1.6%	2.5%	1.7%	2%	0.7%
Svih navedenih	19.5%	29.6%	29.7%	29.1%	32.2%
Sam kreiram svoje mišljenje	34%	31.9%	37.8%	33.9%	24.5%

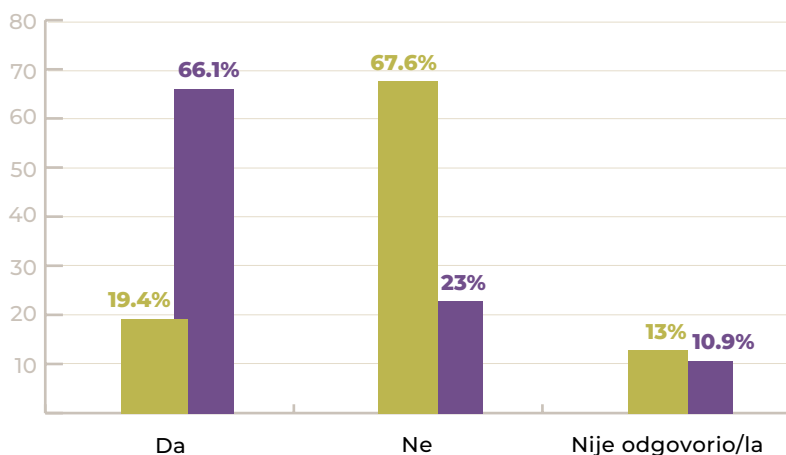
DA LI STE UČESTVOVALI U OVOGODIŠNJEM POPISU NA KOSOVU?

Indikator nepoverenja je i odnos prema ove godine održanom popisu. Većina ili nije učestvovala (44,9%) ili nije želela da odgovori (11,9%), dok je 43,2% učestvovalo.

Očekivano, većina onih koji jesu učestvovali živi južno od Ibra, mada je i tamo (23%) onih koji nisu uzeli učešće.

■ Sever Kosova
■ Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra

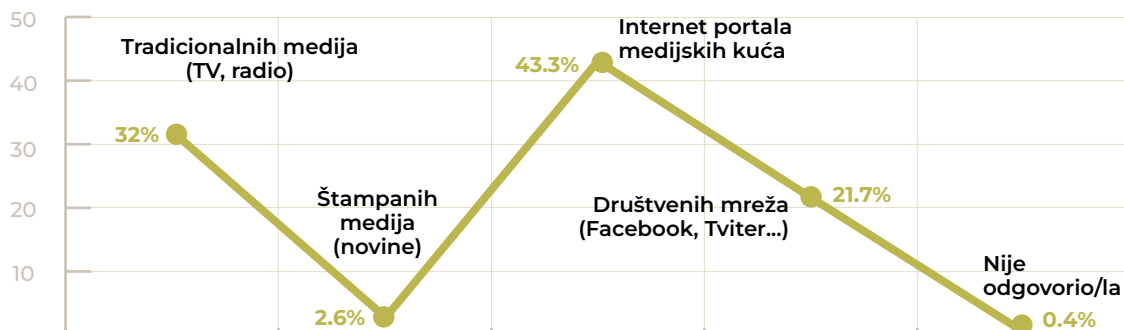
Opet, prema jednom od naših sagovornika, „manji odziv na severu je bio pre svega zbog revolta građana zbog sveopšte političko-bezbednosne situacije koja se pre svega odnosi na sever Kosova, zatim zbog nejasnog stava zvaničnog Beograda i poziva na bojkot popisa od strane pojedinih srpskih političkih predstavnika“. Međutim, nastavlja sagovornik, „glavni razlog zašto Beograd nije pozvao Srbe na popis je upravo taj da se ne bi saznao tačan broj Srba, koji je iz godine u godinu sve manji, jer bi to na neki način bio poraz politike i Beograda i Srpske liste proteklih 10 godina na Kosovu“.

Ujedno, drugi sagovornik kaže da „nelegitimne vlasti na severu nemaju kapacitete da sprovedu popis“. „Poziv na bojkot je verovatno uticao i na popisivače, jer je bilo dosta nepopularno postati popisivač pod pritiskom zajednice“. „Čak i da nije bilo poziva na bojkot“, smatra naš sagovornik, „bilo bi mnogo problema sa kvalitetom prikupljenih podataka“. Najzad, „nivo do kojeg su zalazili u lične podatke građana, posebno u medicinsku istoriju žena, bio je možda preteran i nepotreban u nekim kontekstima“.

Međutim, slab odziv na popisu imaće posledice – „novi budžet je već u pripremi, i procene su da će se koristiti nepotpuni podaci od strane agencije za statistiku za sever, što će dovesti do smanjenja budžeta za opštine na severu. Na jugu, „Gračanica i Štrpce, koje su imale veći odziv, mogu očekivati povećanje budžeta“.

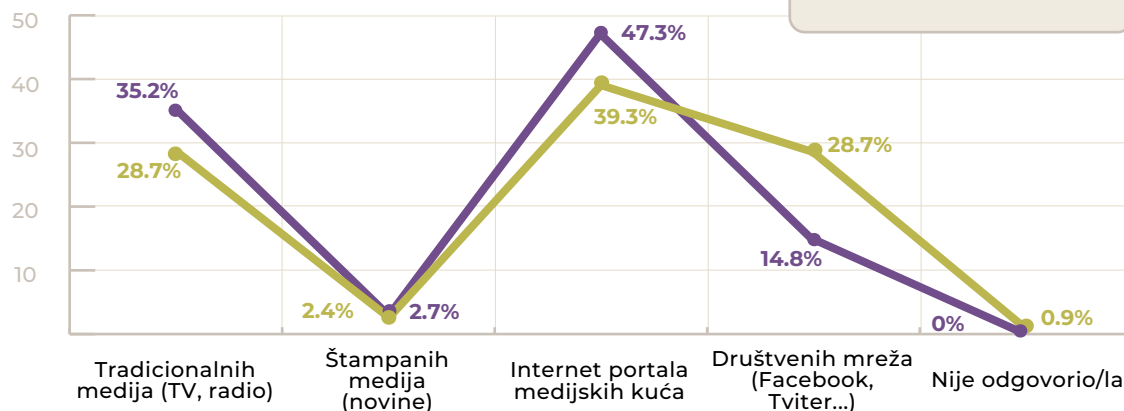
IZ KOJE VRSTE MEDIJA SE NAJČEŠĆE INFORMIŠETE?

Građani srpske nacionalnosti koji žive na Kosovu najviše se informišu putem Internet portala, kao i tradicionalnih medija (TV, radio programa). Na trećem mestu su društvene mreže.

Građani koji žive na severu nešto više veruju informacijama koje pristižu putem društvenih mreža.

- Sever Kosova
- Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra

U proteklih 5 godina relativno opada značaj tradicionalnih medija, a značajnije raste broj onih koji se informišu putem Internet portala.

	2024	2023	2022	2021
Tradicionalnih medija (TV, radio)	32%	39%	34.6%	38.5%
Štampanih medija (novine)	2.6%	4.8%	3.8%	7.6%
Internet portala medijskih kuća	43.3%	31.2%	31.1%	30.6%
Društvenih mreža (Facebook, Tviter...)	21.7%	25%	30.4%	23.3%
Nije odgovorio	0.4%	0%	0%	0%

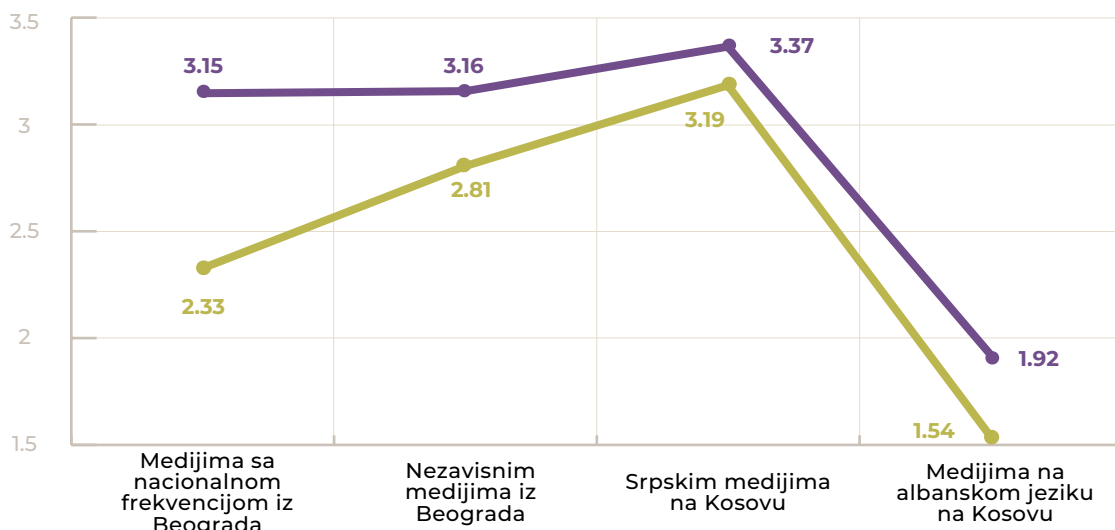
KOJIM (ČIJIM) MEDIJIMA NAJVIŠE VERUJETE?

Analiza poverenja u medije pokazuje jasne razlike u stavovima prema različitim izvorima informisanja. Najmanje poverenje ima se prema medijima na albanskom jeziku na Kosovu, sa prosečnom ocenom od 1,73, što ukazuje na izraženo nepovjerenje prema tim izvorima, verovatno zbog jezičkih, kulturnih i političkih razlika. S druge strane, najveće poverenje uživaju srpski mediji na Kosovu, čija je prosečna ocena 3,28, što sugerise da su građani skloni da veruju medijima koji komuniciraju na njihovom jeziku i koji su bliži njihovom svakodnevnom životu i iskustvu. Poverenje u nezavisne medije iz Beograda i medije sa nacionalnom frekvencijom iz Beograda nalazi se u sredini skale, sa prosečnim ocenama 2,99 i 2,75. Ovaj rezultat ukazuje na umereno poverenje u ove izvore, ali i na svesnu distancu prema medijima van Kosova. Pad poverenja u medije iz Beograda može se pripisati razočaranju građana zbog percepcije nepotpunog i politički pristrasnog izveštavanja, što je dovelo do negativne percepcije ovih medija kao relevantnih informativnih izvora.

	Prosečna ocena
Medijima sa nacionalnom frekvencijom iz Beograda	2.75
Nezavisnim medijima iz Beograda	2.99
Srpskim medijima na Kosovu	3.28
Medijima na albanskom jeziku na Kosovu	1.73

Sveukupno gledano, manje poverenja u medije je na severu. Ovde ispitanici manje veruju medijima sa nacionalnom frekvencijom iz Beograda (prosečna ocena 2,33) i još manje, medijima na albanskom jeziku sa Kosova (1,54). Poverenje u srpske medije na Kosovu najviše je izraženo u zajednicama južno od Ibra, gde je izvučena prosečna ocena 3,37.

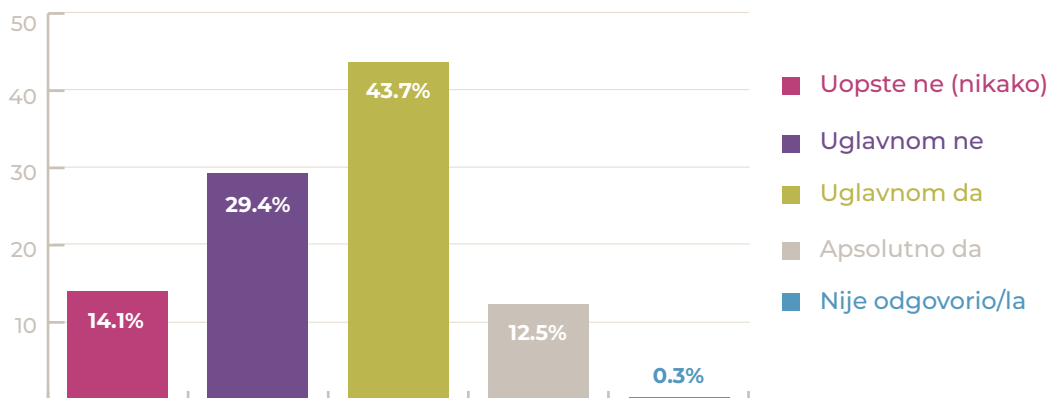
- Sever Kosova
- Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra

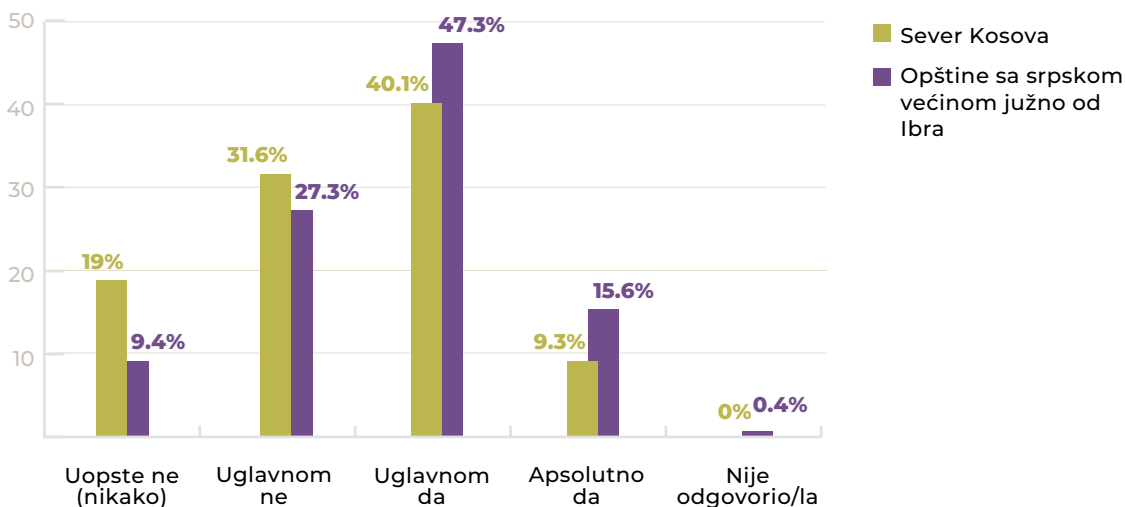
Trendovi u poslednjih pet godina jasno ukazuju na rast poverenja u medije sa Kosova, dok se poverenje u medije iz Beograda smanjuje. Prosečna ocena poverenja u srpske medije sa Kosova porasla je sa 2,79 na 3,28, što ukazuje na povećanje poverenja u lokalne izvore informacija. Ovaj trend verovatno je povezan sa jačim osećajem identiteta i prepoznavanjem odgovornog novinarstva na Kosovu, koji se naročito ističe u kriznim situacijama na severu Kosova, gde su brzina i verodostojnost pruženih informacija bili ključni i najviše vrednovani.

	2024	2023	2022	2021	2020
Medijima sa nacionalnom frekvencijom iz Beograda	2.75	2.69	3.35	3.29	2.85
Nezavisnim medijima iz Beograda	2.99	2.88	2.97	3.12	2.69
Srpskim medijima na Kosovu	3.28	2.94	2.92	2.82	2.79
Medijima na albanskom jeziku na Kosovu	1.73	1.72	1.60	1.57	1.61

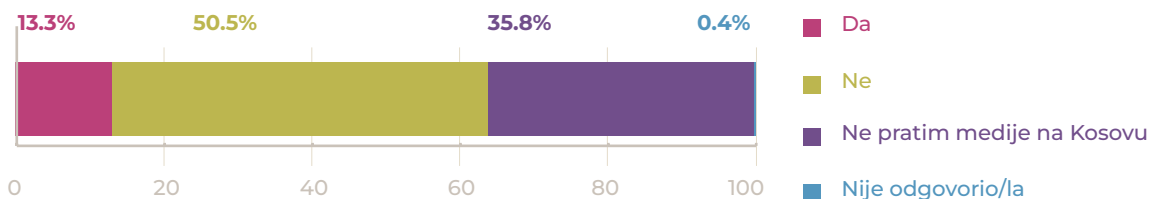
DA LI SMATRATE DA MOŽETE SLOBODNO IZRAZITI SVOJE STAVOVE?

Ohrabrujući rezultati o slobodi izražavanja stavova među pripadnicima srpske zajednice na Kosovu pokazuju da veliki broj ispitanika i dalje veruje da mogu slobodno izražavati svoje mišljenje, što ukazuje na relativno pozitivan okvir za javnu diskusiju i političko angažovanje. Naime, 43,7% ispitanika odgovorilo je da mogu slobodno izražavati svoje stavove, dok 12,5% njih smatra da to mogu raditi apsolutno slobodno. Ovi faktori posebno dolaze do izražaja u vezi sa društveno-političkim procesima koji su obeležili prethodne godine, a koji su uticali na trendove među srpskom zajednicom na Kosovu

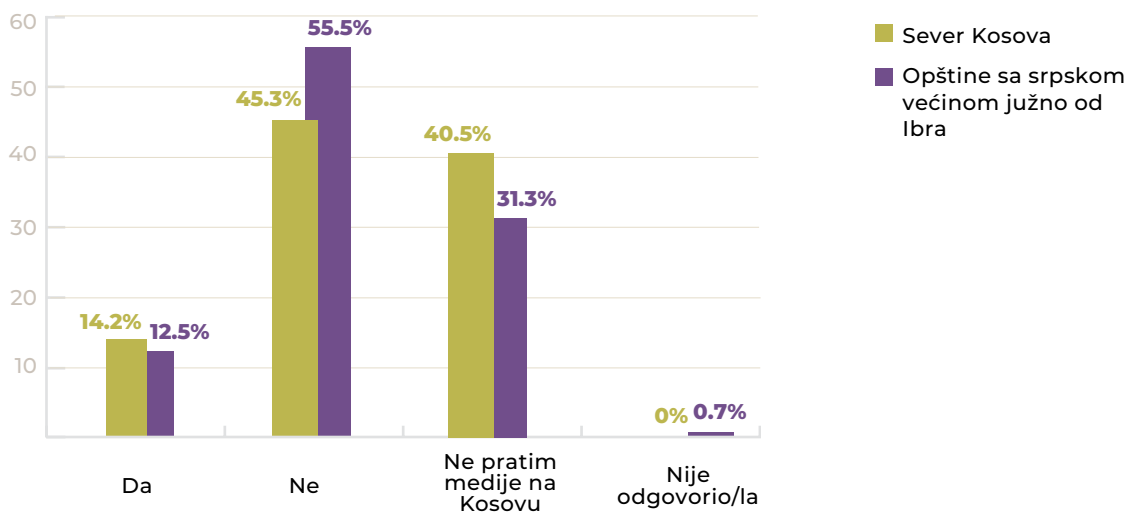

DA LI SU NEZAVISNI STAVOVI I KRITIČKO MIŠLJENJE DOVOLJNO ZASTUPLJENI U MEDIJIMA NA KOSOVU?

Kontinuitet rasta poverenja u lokalne medije, iako značajan, nije uspeo da prevaziđe duboko ukorenjene sumnje u pogledu nezavisnosti i prisutnosti kritičkog mišljenja, što ukazuje na postojanje izraženog skepticizma prema ulozi medija kao prostora za slobodnu razmenu stavova. Dok se poverenje u medije postepeno razvija, od ključne je važnosti identifikovati specifične faktore koji i dalje oblikuju javnu percepciju, naročito među zajednicama koje žive južno od Ibra. Ovaj fenomen može se tumačiti kao odraz složenog društveno-političkog okvira u kojem mediji funkcionišu, pri čemu su novinarske redakcije na srpskom jeziku dodatno opterećene ograničenim finansijskim resursima i izazovima u pogledu slobode izveštavanja. Pored strukturalnih slabosti, posebnu zabrinutost izazivaju i različiti oblici indirektnih pritisaka koji neretko umanjuju kapacitet za sprovođenje nezavisnog i odgovornog novinarstva.

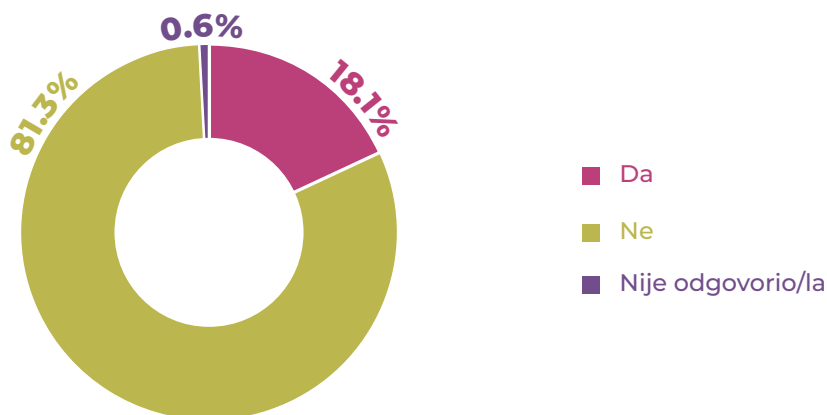
Dodatno, činjenica da je već duži niz godina prisutan izostanak političke razmene mišljenja i konstruktivnog dijaloga među političkim predstavnicima Srba na Kosovu dodatno ukazuje na nedostatak prostora za otvorenu i pluralističku debatu. U takvom kontekstu, izrazito je otežano formiranje javne sfere pogodnog tla za objektivne i kritičke analize, naročito kada su u pitanju osetljive teme koje se odnose na međunacionalne odnose, istorijske konflikte, postkonfliktne procese, kao i na političke narative koji intenzivno doprinose polarizaciji društvenih odnosa. S obzirom na ove izazove, imperativno je promišljati o strategijama koje bi mogle doprineti jačanju nezavisnosti medija, otvaranju prostora za slobodnu razmenu mišljenja i podsticanju kritičke javne debate kao preduslova za stabilnije društvene odnose na Kosovu.

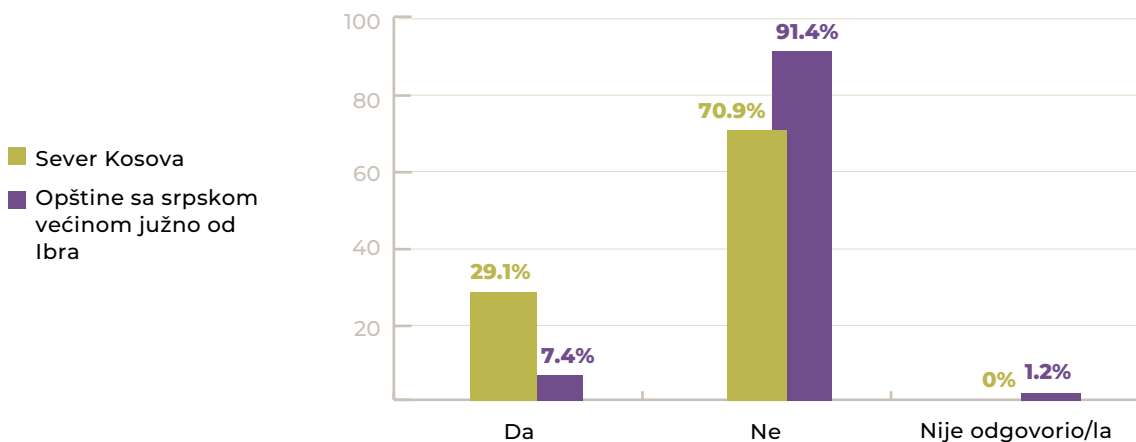

**BEZBEDNOST
GRAĐANA**

DA LI JE VAŠA BEZBEDNOST ILI BEZBEDNOST VAŠE NAJUŽE PORODICE BILA UGROŽENA U PRETHODNIH GODINU DANA?

Podaci pokazuju da je osećaj lične bezbednosti među pripadnicima srpske zajednice na Kosovu i dalje ozbiljno narušen. U proseku svaki peti ispitanik (18,1%) smatra da mu je bezbednost bila ugrožena tokom prethodne godine, što ukazuje na postojanje permanentnog osećaja nesigurnosti unutar zajednice. Ovaj osećaj je još izraženiji severno od Ibra, gde čak 29,1% ispitanika iznosi da se osećalo ugroženo, što je gotovo duplo više od proseka. Ovi nalazi ukazuju da, iako na deklarativnom nivou postoji određena percepcija mogućnosti slobodnog izražavanja ipak ipak, osećaj nesigurnosti u svakodnevnom životu ostaje ozbiljan problem, posebno u područjima gde su političke i bezbednosne tenzije bile najizraženije. Sever Kosova, kao prostor sa specifičnim bezbednosnim izazovima, potvrđuje da je stabilnost i dalje krhka i da svaka eskalacija može značajno narušiti već postojeću osetljivu ravnotežu.

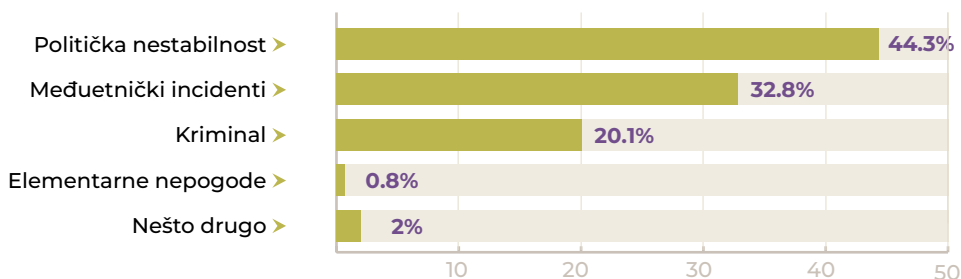

Iako je broj ispitanika koji su prijavili osećaj ugroženosti značajno manji u odnosu na prethodnu godinu — sa 61% u 2023. na 18,1% u 2024. — i dalje se radi o nezanemarljivom udelu koji jasno ukazuje na postojanje trajnog osećaja nesigurnosti. Ovaj pad, iako ohrabrujući, ne briše duboko ukorenjene strahove povezane sa političkom nestabilnošću i potencijalnim nasiljem. Strah, posebno izražen na severu Kosova, ostaje važan okvir za razumevanje odnosa građana prema političkim procesima, institucijama i svakodnevnom životu. Ovako visok nivo percipirane ugroženosti, čak i uz vidljivo poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu, pokazuje da bezbednost i dalje nije doživljena kao stabilno i trajno garantovana kategorija, već kao krhko stanje koje se može brzo promeniti usled novih kriza.

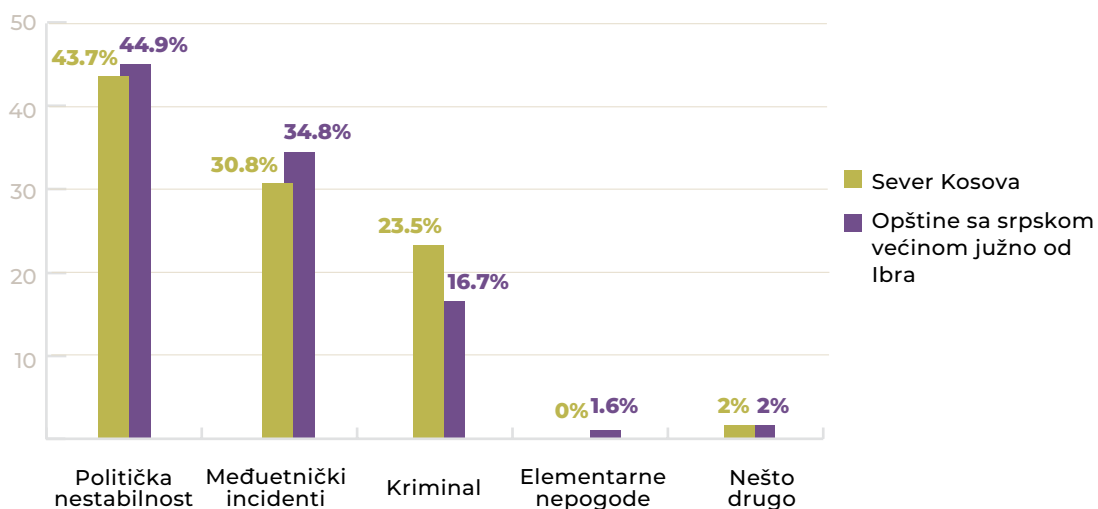
	2024	2023	2022	2021	2020
Da, bila je ugrožena	18.1%	61.4%	16.4%	18.3%	18.5%
Ne, nije	81.3%	38.6%	83.6%	81.7%	81.5%
Nije odgovorio/la	0.6%	0%	0%	0%	0%

KOJI SU NAJVEĆI BEZBEDNOSNI RIZICI U VAŠEM OKRUŽENJU?

Građani odlično prepoznaju od čega im u okruženju pretil najveći rizik: pre svega od „političke nestabilnosti“, zatim „međuetničkih incidenata“ i „kriminala“.

Podaci su približno isti kako za ispitanike na severu tako i one na jugu, sa uočenim malim razlikama.

**MIGRACIONE
TENDENCIE**

ANALYSIS

335

325

350

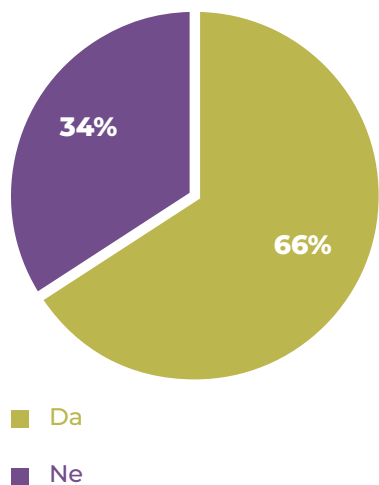
395

370

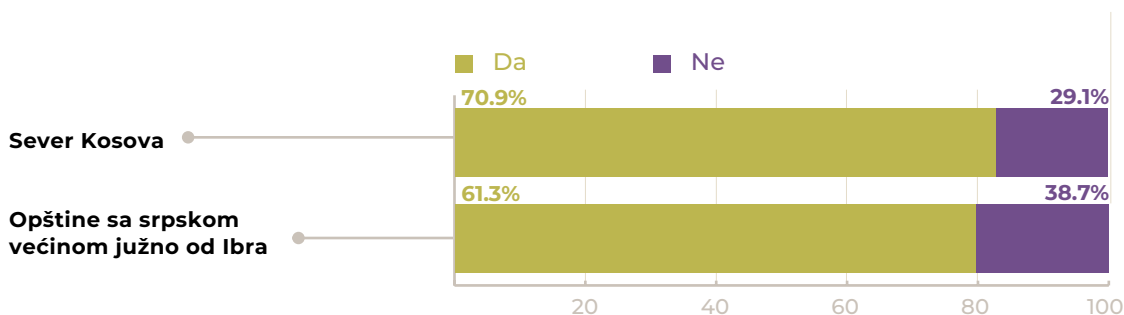
290

175

DA LI JE NEKO IZ VAŠE SREDINE NAPUSTIO KOSOVO U POSLEDNJIH GODINU DANA?

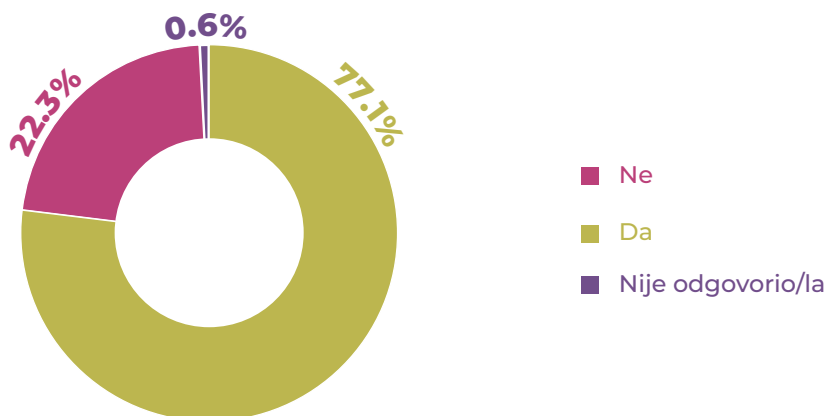
Podaci pokazuju da je fenomen odlaska i dalje veoma izražen među srpskom zajednicom na Kosovu. Čak dve trećine ispitanika (66%) navodi da neko iz njihovog neposrednog okruženja napustio Kosovo tokom prethodne godine. Ovaj trend je izraženiji na severu, gde 70,9% ispitanika poznaje nekoga ko je otišao, dok je na jugu taj procenat nešto niži, ali i dalje visokih 61,3%. Migracija pripadnika srpske zajednice odražava dubok gubitak poverenja u mogućnost dugoročne stabilnosti, učestale bezbednosne incidente, kao i prisutne ekonomske i društvene pritiske koji dodatno podstiču odlazak. Posebno zabrinjava činjenica da najveći deo onih koji traže izlaz iz dugogodišnje neizvesnosti čine mladi – čak dve trećine njih – što dodatno slabi demografski i razvojni potencijal srpske zajednice u godinama koje dolaze.

Broj onih koji su napustili Kosovo dostigao je vrhunac 2023. godine, kada je čak 83,8% ispitanika iz srpske zajednice izjavilo da poznaje nekoga ko je napustio Kosovo. Iako je u 2024. taj procenat nešto niži, odlazak i dalje ostaje izražen i zabrinjavajući trend. Ovaj proces direktno odražava kontinuirane pritiske kojima je srpska zajednica izložena tokom poslednje tri godine, pre svega zbog učestalih bezbednosnih incidenata, političkih tenzija i ukidanja institucija koje su finansiranih od strane Republike Srbije i koje su pružale neke od ključnih usluga građanima. Ove mere, koje se povezuju sa odlukama Vlade Kosova, dodatno su destabilizovale svakodnevni život Srba na Kosovu, smanjile osećaj lične sigurnosti i doprinele opštoj percepciji ispitanika da su mogućnosti za opstanak i dostojanstven život ozbiljno narušene.

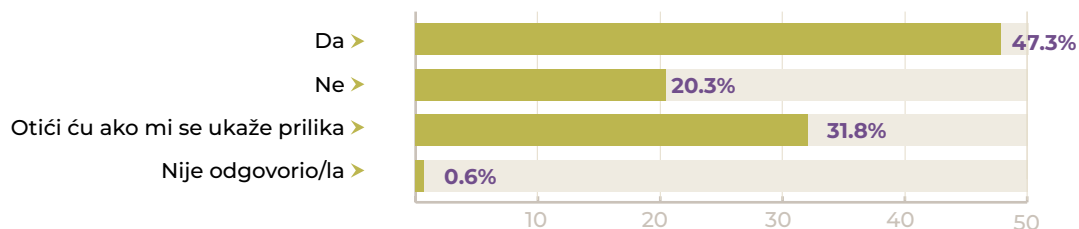
	2024	2023	2022	2021	2020
Da	66%	83.8%	78.7%	69.8%	77.2%
Ne	34%	16.2%	21.3%	30.2%	22.8%

IMAJUĆI U VIDU LJUDE KOJE POZNAJETE DA SU NAPUSTILI KOSOVO, DA LI SU MEĐU NJIMA DECA KOJA SU NAPUSTILA OSNOVNU ŠKOLU?

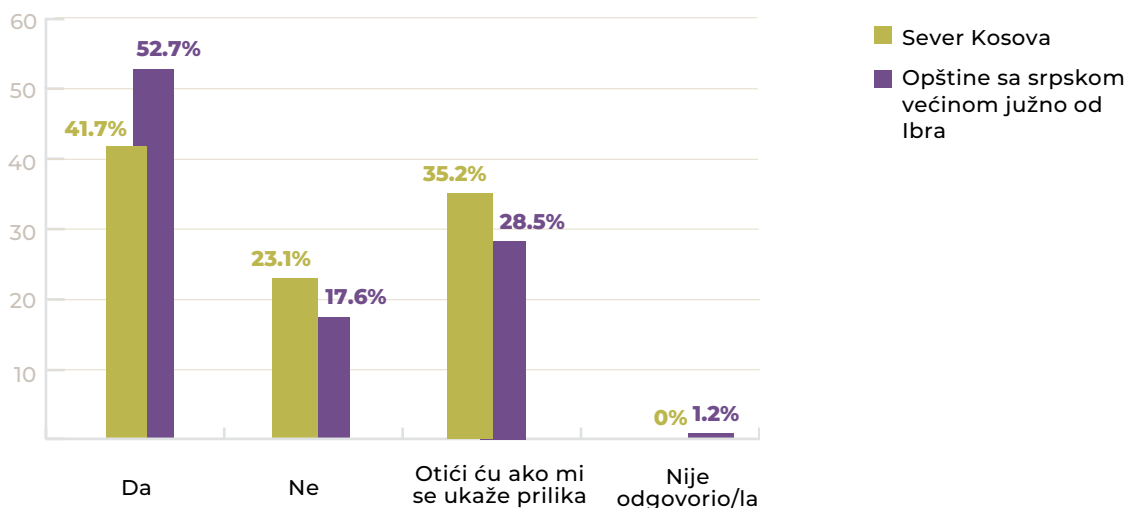

Među onima koji su napustili Kosovo, u čak 77,1% slučajeva ispitanici prepoznaju decu osnovnoškolskog uzrasta. Ovaj podatak ukazuje na ozbiljan problem koji se direktno vezuje za pitanje bezbednosti i percepciju odsustva sigurnosti, pri čemu je upravo to prepoznato kao primarni razlog odlaska porodica sa školskom decom, mahom u centralnu Srbiju. Trend odlaska osnovaca posebno je izražen u sredinama severno od Ibra, gde 70,9% ispitanika navodi da poznaje nekoga ko je napustio Kosovo, dok je u južnim sredinama taj procenat nešto niži, ali i dalje zabrinjavajuće visok – 61,3%. Ovi podaci ukazuju na ozbiljnu destabilizaciju zajednice, jer odlazak dece u školskom uzrastu dugoročno slabi kapacitete srpske zajednice za očuvanje svoje društvene i kulturne infrastrukture na Kosovu.

DA LI VIDITE SEBE NA KOSOVU U NAREDNIH PET GODINA?

Kretanje trendova među srpskom zajednicom na Kosovu jasno se vidi iz odgovora na pitanje „da li vidite sebe na Kosovu za pet godina“. Gotovo trećina ispitanika (31,8%) navodi da će „otići ako im se ukaže prilika“, dok dodatnih 20,3% direktno kaže da sebe uopšte ne vidi na Kosovu. Dakle, natpolovična većina izražava nameru ili spremnost na odlazak. Ovi alarmantni i ponavljajući podaci ukazuju na duboko ukorenjen osećaj nesigurnosti i pesimizma u pogledu dugoročne održivosti života srpske zajednice na Kosovu.

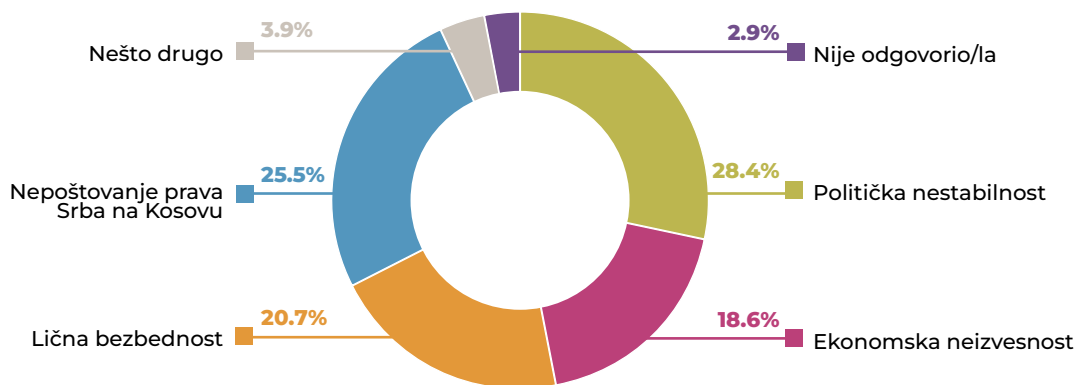

Tokom poslednjih pet godina uočava se izražen i postojan osećaj pesimizma unutar srpske zajednice na Kosovu, što se reflektuje i na percepciju lične budućnosti. Negativan trend ostaje prisutan – svaki drugi ispitanik navodi da vidi sebe na Kosovu u narednih pet godina. Ovakav nalaz ukazuje na duboko ukorenjeno nepoverenje u mogućnost stabilnog i dostojanstvenog života u postojećim društveno-političkim okolnostima.

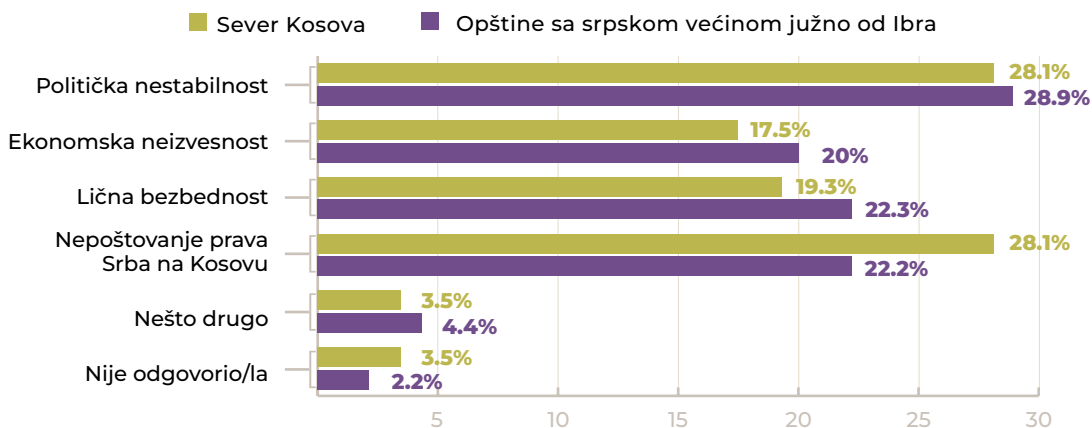
	2024	2023	2022	2021	2020
Da	47.3%	44.5%	51.7%	44.7%	53.9%
Ne	20.3%	31.8%	21%	29.1%	20.4%
Otići ću ako mi se ukaže prilika	31.8%	23.7%	27.3%	26.2%	25.7%
Nije odgovorio/la	0.6%	0%	0%	0%	0%

Koji je glavni razlog zbog čega biste napustili Kosovo?

Glavni razlozi koje ispitanici navode za mogući odlazak su pre svega politička nestabilnost i nepoštovanje prava Srba na Kosovu. Ove teme dominiraju kao najvažniji faktori koji oblikuju percepciju budućnosti na Kosovu. Potom slede lična bezbednost i ekonomska neizvesnost, koji dodatno produbljuju osećaj nesigurnosti i podstiču razmišljanja o odlasku. Takva struktura odgovora ukazuje da migracione tendencije nisu isključivo motivisane ekonomskim faktorima, već u velikoj meri i percepcijom političkog i društvenog okruženja koje se doživljava kao nestabilno i nepovoljno za dugoročni ostanak.

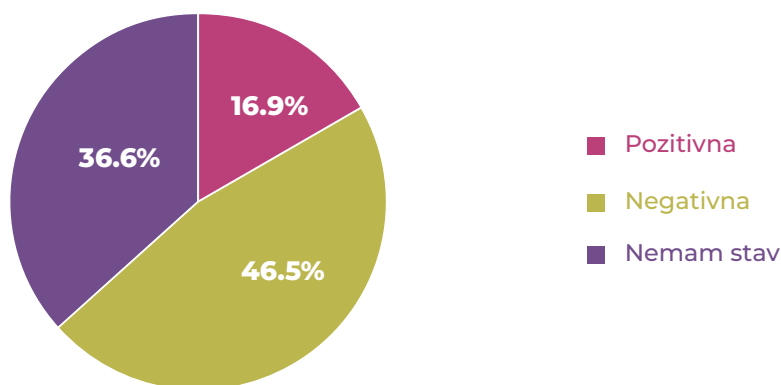
Odgovori se u sličnoj frekvenci javljaju i na severu i na jugu, s izuzetkom nepoštovanja prava koje je izraženije u odgovorima građana koji žive na severu (28 prema 22 posto).

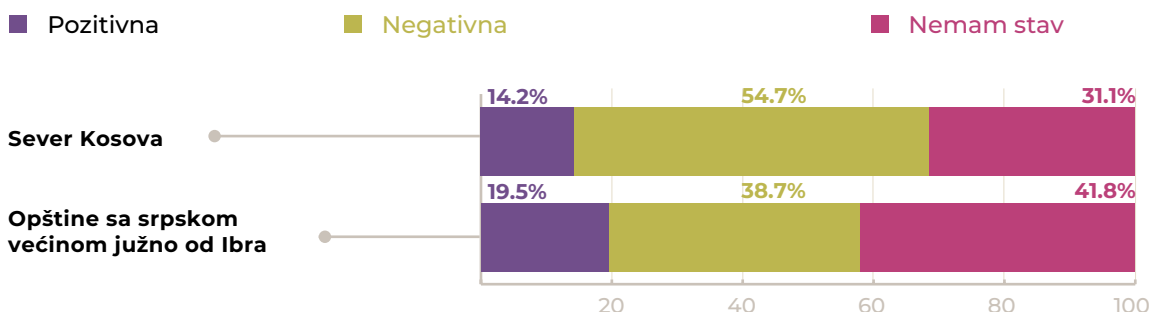

STAVOVI PREMA EVROPSKOJ UNIJI

KADA ČUJETE “EVROPSKA UNIJA”, DA LI VAM JE PRVA ASOCIJACIJA POZITIVNA ILI NEGATIVNA?

Posrednike u dijalogu morala bi da zabrine pretežno negativna percepcija uloge koju ima EU. Ona je tek neznatno bolja nego 2023, kada je iznosila 13%. Ova negativna percepcija je, možda i očekivano, izraženija severno od Ibra.

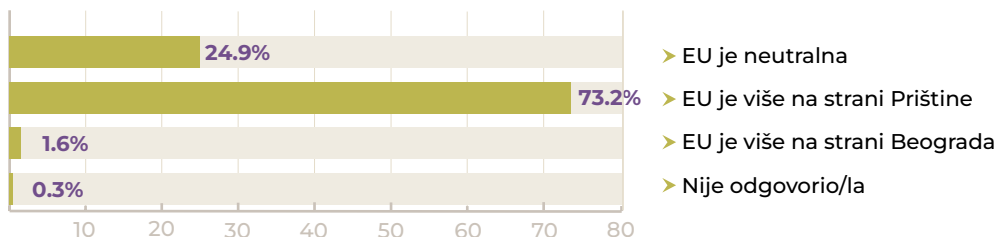

Ovaj procenat se tek neznatno menja u proteklih pet godina a i dalje veliki broj ispitanika „nema stav“ o ulozi EU, što je dosta teško objasniti uzimajući u obzir njenu centralnu ulogu u procesu dijaloga.

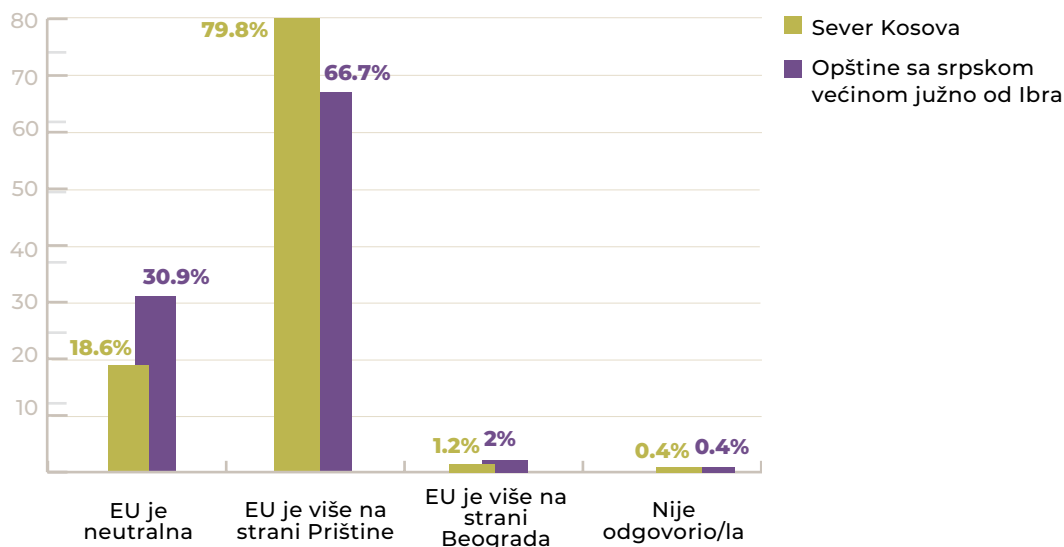
	2024	2023	2022	2021	2020
Pozitivna	16.9%	13%	9.8%	12.4%	12%
Negativna	46.5%	51.5%	52.8%	48%	48.5%
Nemam stav	36.6%	35.5%	37.4%	39.6%	39.4%

KAKO VIDITE POZICIJU EVROPSKE UNIJE U PROCESU PREGOVARA BEOGRADA I PRIŠTINE?

Načelno, građani smatraju da Brisel favorizuje Prištinu.

Postoji razlika u odgovorima ispitanika sa severa Kosova i onih koji žive južno od Ibra. Tako građani u opštinama na jugu u većoj meri smatraju da EU u svojim nastojanjima nastupa neutralno.

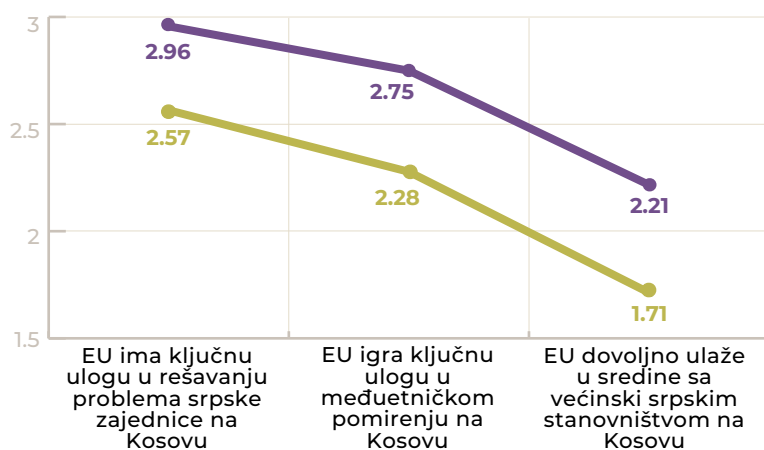
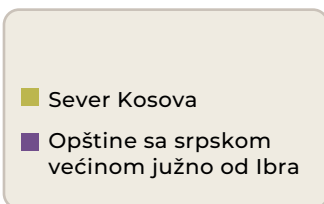
Empirijski podaci pokazuju postepeno jačanje percepcije neutralnosti Evropske unije u pregovaračkom procesu između Prištine i Beograda tokom poslednjih pet godina. Ipak, uprkos tom trendu, približno dve trećine ispitanika i dalje smatra da EU favorizuje Prištinu, što predstavlja stav koji se dosledno ponavlja u analizama javnog mnjenja u istom periodu.

	2024	2023	2022	2021	2020
EU je neutralna	24.9%	19.4%	23.5%	23.3%	16.8%
EU je više na strani Prištine	73.2%	78%	75.6%	74.1%	80.8%
EU je više na strani Beograda	1.6%	2.6%	0.9%	2.6%	2.4%
Nije odgovoreno	0.3%	0%	0%	0%	0%

Iako Srbi na Kosovu prema Evropskoj uniji ne gaje naročito pozitivan odnos niti joj u potpunosti veruju, istovremeno prepoznaju njenu neophodnost. Ta ambivalentnost ogleda se i u visokim stepenima slaganja sa stavovima da „EU ima ključnu ulogu u međuetničkom pomirenju na Kosovu“ (prosečna ocena 2,52), kao i da „ima ključnu ulogu u rešavanju problema srpske zajednice“ (prosečna ocena 2,77).

	Prosečna ocena
EU ima ključnu ulogu u rešavanju problema srpske zajednice na Kosovu	2.77
EU igra ključnu ulogu u međuetničkom pomirenju na Kosovu	2.52
EU dovoljno ulaže u sredine sa većinski srpskim stanovništvom na Kosovu	1.96

Opet negde u skladu sa ostalim odgovorima, sve rečene vrednosti niže su severno od Ibra.

Svest o tome da Evropska unija ima ključnu ulogu kako u rešavanju problema srpske zajednice, tako i u procesu međuetničkog pomirenja, postepeno je jačala tokom proteklih pet godina, uprkos padu 2023. godine. Ipak, zabrinjavajuće je što naponi EU usmereni na ulaganje u srpske sredine ostaju nisko ocenjeni, pri čemu prosečna ocena ne dostiže ni osnovni prag zadovoljavajućeg nivoa poverenja.

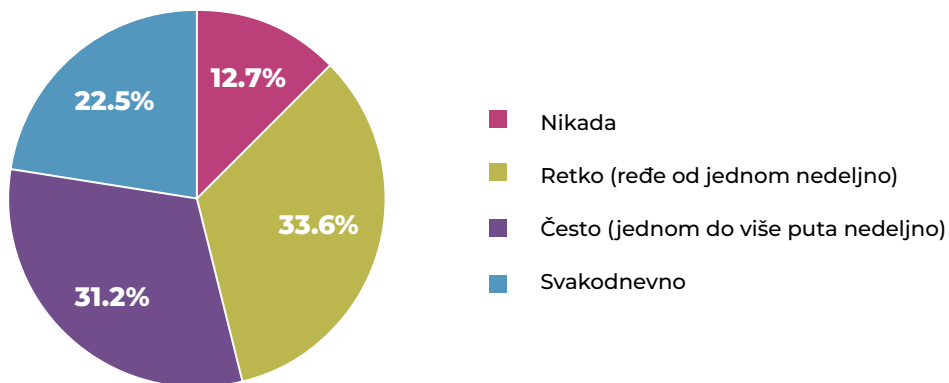
	2024	2023	2022	2021	2020
EU ima ključnu ulogu u rešavanju problema srpske zajednice na Kosovu	2.77	2.76	3.35	2.60	2.42
EU igra ključnu ulogu u međuetničkom pomirenju na Kosovu	2.52	2.49	2.38	2.44	2.24
EU dovoljno ulaže u sredine sa većinski srpskim stanovništvom na Kosovu	1.96	2.00	1.89	2.20	2.00

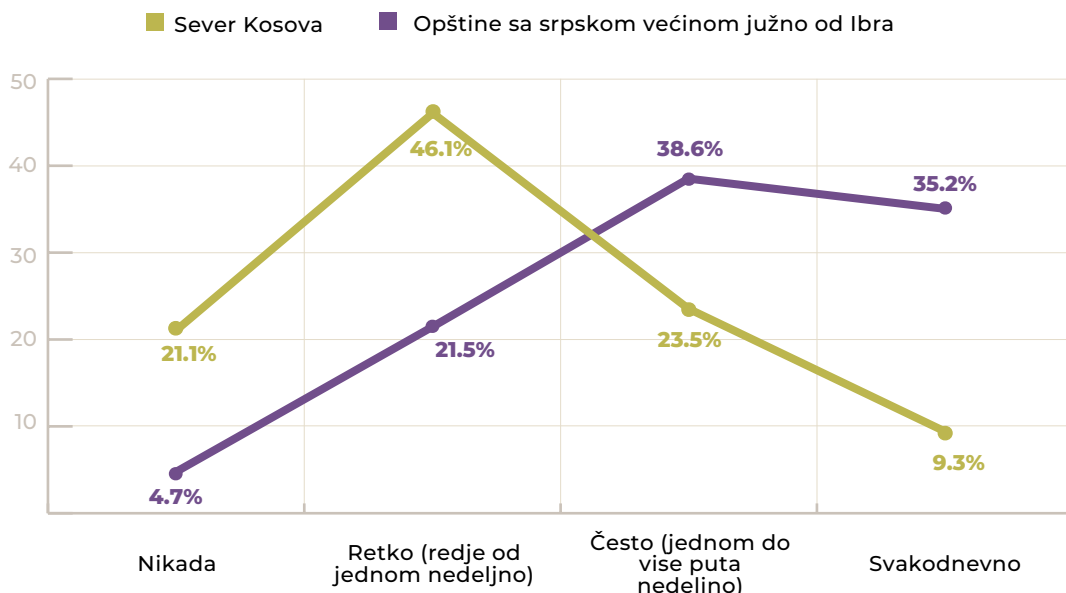
ETNIČKA DISTANCA

Kako bi se pomerili unapred po pitanju pomirenja, morali bi da prevaziđemo postojanje etničke distance. A ona će teško biti prevaziđena ako građani „retko“ ili „nikada“ dolaze u interakciju sa građanima albanske nacionalnosti i zašto je tako, tema je nekog drugog istraživanja.

KOLIKO ČESTO ODLAZITE U SREDINE U KOJIMA SU ALBANCI VEĆINA?

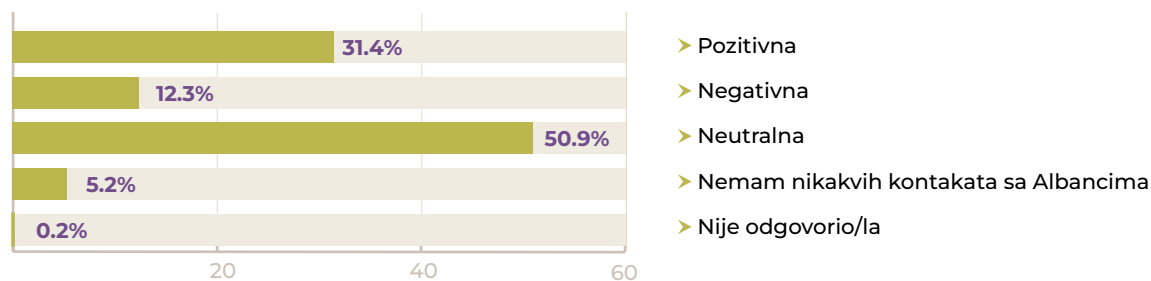
Naravno, stvari stoje drugačije na jugu – tamo se građani srpske nacionalnosti kreću ka sredinama u kojima su Albanci većinsko stanovništvo svakodnevno, ili često.

Važno je istaći da broj pripadnika srpske zajednice koji ostvaruju svakodnevne ili česte kontakte (jednom ili više puta nedeljno) sa Albancima beleži porast u odnosu na 2023. godinu, što predstavlja pozitivan trend, dok istovremeno opada udeo onih čiji su kontakti sa pripadnicima albanske zajednice retki.

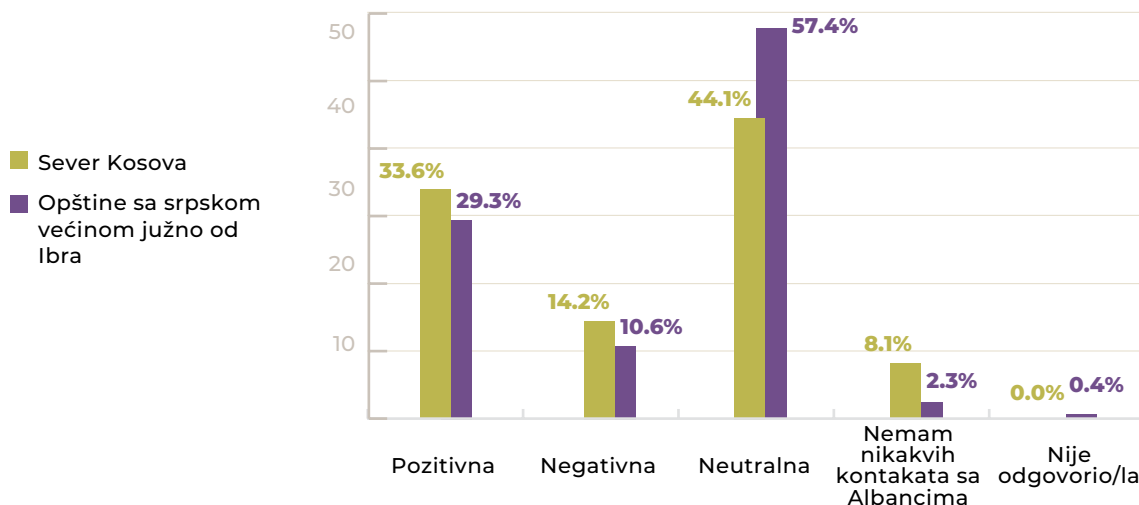
	2024	2023	2022	2021	2020
Nikada	12.7%	13.7%	10.1%	9.6%	14.8%
Retko (ređe od jednom nedeljno)	33.6%	44.8%	38.8%	50.4%	48.5%
Često (jednom do više puta nedeljno)	31.2%	25.2%	40.6%	31.5%	30.4%
Svakodnevno	22.5%	16.3%	10.5%	8.5%	6.3%

Vaša iskustva iz ličnih kontakata sa Albancima su uglavnom:

Iskustva interakcije mahom su pozitivna (31,4%), ili neutralna (50,9%), iz čega bi se dalo zaključiti da je otpor samoj interakciji bezrazložan (a da pritisak vrši neko drugi, daleko od „običnog čoveka“).

Učestalost negativnih i pozitivnih iskustava tek je nešto izraženija u odgovorima ispitanika koji žive severno od Ibra.

Nakon kulminacije zabeležene 2023. učestalost negativnih iskustava se ponovo smanjila i ustalila na 12,3%. Broj građana koji kažu su odgovorili da „nemaju nikakvih kontakata sa Albancima“ se smanjio sa 15% na 5%.

	2024	2023	2022	2021	2020
Pozitivna	31.4%	20.1%	21.5%	18.5%	21%
Negativna	12.3%	24.5%	12%	13.3%	8.7%
Neutralna	50.9%	48.4%	52.8%	56.7%	55.2%
Nemam nikakvih kontakata sa Albancima	5.2%	7%	13.7%	11.5%	15%
Nije odgovorio	0.2%	0%	0%	0%	0%

Distanca je najveća između Srba i Albanaca, dok je odnos između Srba i pripadnika drugih zajednica (bošnjačke, romske, itd.) dobar ili vrlo dobar (ocenjen prosečnom ocenom većom od 3,5).

	Prosečna ocena
Srba i Albanaca	2.31
Srba i Bošnjaka	3.32
Srba i Goranca	3.71
Srba i Roma	3.47

Iako se ponavljaju ranije utvrđene ocene o gotovo apsolutnom protivljenju mogućnosti da Albanac/Albanka bude zet/snaja ili bračni partner, ohrabruje činjenica da raste broj onih koji više nemaju problema sa prihvatanjem Albanca/Albanke kao kolege na radnom mestu, pretpostavljenog, ili, što je posebno značajno, prijatelja.

ZAKLJUČAK

Građani srpske nacionalnosti koji žive na Kosovu se bore i opstaju u okvirima jednog sistema koji ih godinama unazad „isključuje“ i zanemaruje, zagledani u drugi koji im osim materijalne podrške (koja nije zanemarljiva) malo šta može ponuditi. Ali ova otpornost nije trajna. Ona je određena postojanjem ekonomske i svake druge perspektive, migratornim pritiscima, političkom nestabilnošću, i napokon – pitanjem fizičke bezbednosti.

Na kraju i uprkos svemu ispitanici pokazuju izuzetnu otpornost. Na pitanje o materijalnom statusu, značajan broj njih (praktično 4 od 10 pitanih – 38,9% severno, 41% južno od Ibra) odgovara sa „neutralno“, dakle ocenom 3.

Prema rečima jednog od naših sagovornika, „ima smisla da su građani na severu nezadovoljni kvalitetom života u poređenju sa građanima na jugu“, jer se „mere vlade u Prištini odnose pre svega na sever“. Tamo se, podsetimo, zatvaraju privremeni organi koji funkcionišu u srpskom sistemu, dok južno od Ibra nisu svuda zatvoreni.

I dalje je prisutan visok stepen etničke distance između Srba i Albanaca na Kosovu. Pojedinačni odnosi nam pokazuju da etnička pripadnost najviše utiče negativno na opciju partnera u braku ili srodničkih veza. Međutim, nešto više od polovine ispitanika prihvatilo bi Albanca kao prijatelja, što nam ukazuje da je to područje gde etnička distanca u perspektivi može biti smanjena.

Najzad, svi akteri koji su uključeni u političke procese na Kosovu morali bi da se zabrinu nad podacima koje u našem istraživanju iznosimo. Oni ukazuju da se kosovsko društvo kreće unazad; da je izgubljeno, videćemo da li nepovratno, mnogo toga pozitivnog što je dijalog i normalizacija donela; i da će u kontekstu nametnutih rešenja i politike svršenog čina nezadovoljstvo zajednice samo rasti.

